

1 sreda, 06.10.2010.

2 [Otvorena sednica]

3 [Optuženi su ušli u sudnicu]

4 ... Početak u 09.09h

5 SUDSKI SLUŽBENIK: [simultani prevod] Ustanite, molim.

6 Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zasjeda.

7 Izvolite sjesti.

8 SEKRETAR: [simultani prevod] Dobro jutro, časni Sude. Dobro jutro svima
9 u sudnici i oko sudnice.

10 Ovo je predmet IT-08-91-T, *Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana*
11 *Župljanina*.

12 [Pretnosno veće i sudski savetnik većaju]

13 [Sudije većaju]

14 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Hvala, gospodine sekretaru.

15 Dobro jutro svima.

16 Prije nego što se strane predstave, primjećujem da nam je jutros tu i
17 gospođa Korner i želio bih da iskoristim priliku da u ime Pretresnog vijeća
18 izrazim saučešće gospođi Korner zbog smrti njenog oca.

19 Molim da se strane predstave.

20 GĐA KORNER: [simultani prevod] Dobro jutro, časni Sude. Joanna Korner,
21 Thomas Hannis, Gramsci Di Fazio i Crispian Smith za Tužilaštvo.

22 I ja sam ovde samo privremeno. Hvala Vam lijepo za Vaše izraze saučešća.

23 G. CVIJETIĆ: Dobro jutro, časni Sude. Za tim Odbrane gospodina Miće
24 Stanišića: Slobodan Cvijetić, gospođica Tatjana Savić i Deirdre Montgomery.

25

26

27

28

29

30

1 G. KRGOVIĆ: [simultani prevod] Dobro jutro, časni Sude. Dragan Krgović i
2 Aleksandar Aleksić za Odbranu gospodina Župljanina.

3 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Hvala.

4 Obaviješteni smo da postoji zabrinutost na strani Odbrane - ako mogu da
5 upotrebim tako jednu nejasnu riječ - na strani Odbrane u vezi sa sljedećim
6 svjedokom.

7 Gospođa Korner je ustala. Ko želi prvi da nam se obrati?

8 GĐA KORNER: [simultani prevod] Pa, ovo jeste izrečeno od strane
9 Odbrane... Ja sam ustala samo u slučaju da Vijeće nije obaviješteno. Mi smo
10 razmijenili e-mail poruke i kopije smo poslali Vijeću. I koliko sam ja shvatila,
11 to je zahtjev Odbrane, a da kažem: Tužilaštvo se tome protivi.

12 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Možemo li da čujemo taj zahtjev Odbrane,
13 osim ako se niste predomislili? U tom slučaju možemo ići dalje.

14 G. CVIJETIĆ: Ne, časni Sude. Nismo se predomislili.

15 Pa, zahtjev je veoma kratak i jasan, časni Sude, jer u posljednje
16 vrijeme, ne samo, dakle, kod ovog narednog svjedoka - mislim da je ST-163 -
17 /?već/ i kod nekoliko ranijih svjedoka došli smo u situaciju da nam se
18 neposredno prije pojavljivanja svjedoka u sudnici objelodanjuje pozamašan
19 dokazni materijal koji Odbrana može koristiti prilikom pripreme za njegovo
20 unakrsno ispitivanje. Desilo se to i sada, i dobili smo za ovog svjedoka
21 materijal koji ima u transkriptu ukupno - ne znam tačno - mislim, preko 270
22 strana. Dakle, fizički nije bilo moguće... i nemoguće je proučiti taj materijal
23 i pripremiti se kvalitetno za unakrsno ispitivanje ovog svjedoka.

24

25

26

27

28

29

30

1 Tako da u tom smislu, uz one razloge koje sam juče naveo, i tempo kojim
2 radimo u ovoj sedmici, mislim da je to samo dodatna kap koja, praktično,
3 opravdava naš ovaj prijedlog i sugestiju da se ovaj svjedok odloži za neki drugi
4 termin i da se možemo kvalitetno pripremiti za njegovo unakrsno ispitivanje.
5 Hvala.

6 G. KRGOVIĆ: Časni Sude, što se tiče Odbrane Stojana Župljanina, svjedok
7 o... o kom je reč se uglavnom tiče Odbrane gospodina Stanišića, ali u svakom
8 slučaju, mi nismo imali prilike da pogledamo ovaj materijal, tako da podržavam
9 zahtev gospodina Cvijetića u svetlu da od juče pa do danas ne znamo šta je u tom
10 materijalu, koji je obilan. Nismo imali prilike da ga pregledamo, pošto se radi
11 o obilnom materijalu.

12 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Naravno, mi smo upoznati sa suštinom
13 stava Tužilaštva na osnovu razmjene e-mail poruka koje smo vidjeli, ali da li
14 biste, gospođo Korner, mogli za zapisnik da kažete kakva je reakcija Tužilaštva
15 na ovaj zahtjev?

16 GĐA KORNER: [simultani prevod] Svakako, časni Sude.

17 Odbrana je nedavno podnijela zahtjev, kada sam ja bila odsutna, da se
18 objelodane materijali po pravilu 66(B), i to, praktično, svi razgovori koje smo
19 mi, odnosno Tužilaštvo, tokom godina vodili sa pripadnicima MUP-a RS-a, bez
20 obzira da li su oni relevantni ili ne za bilo koje pitanje kojim se bavimo.
21 Tokom takvih pretraga pokazalo se da, iako dva razgovora koja su objelodanjena
22 juče nisu bila sa pripadnicima MUP-a RS-a - bila su sa ljudima s kojima je
23 Tužilaštvo obavilo razgovore prije nekoliko godina, a svjedok koji treba da
24 svjedoči je svjedočio na državnom sudu u Bosni i Hercegovini protiv te dvojice

25

26

27

28

29

30

1 ljudi koji su poslije toga i osuđeni, a zovu se Ratko Lalović i neko ko se zove
2 Soniboj - zaista, tako se zove; ne možemo da vjerujemo da mu je tako ime - koji
3 je bio upravnik u zatvoru "Kula", a ona se ne pominje u optužnici.

4 Sljedeći svjedok će morati da pomene, i to ne iznenađuje, tu dvojicu
5 ljudi jer se njima bavio na svom položaju. I kao što sam rekla u svom e-mailu, u
6 duhu potpune saradnje - iako to nije bilo striktno u skladu sa Vašim zahtjevom
7 koji je dat - i iz predostrožnosti, mi smo objelodanili ta dva razgovora.

8 Ja sam Odbrani dostavila i reference u kojima se pominju ti ljudi,
9 stranice transkripta. Od tih tzv. 270 stranica, u jednom razgovoru se pominju
10 reference za 13 od tih stranica, a u drugom 14. A te reference - ako mogu da Vam
11 navedem samo jedan primer, časni Sude - uglavnom se odnose na to da je on
12 potpisao razna dokumenta, a to je pitanje koje neće biti sporno. I to je
13 pokretano i sa ranijim svjedokom. I recimo, na stranici 77 razgovora sa
14 Sonibojem, da je 15. novembra svjedok - neću pominjati njegovo ime, mada mislim
15 da nema zaštitne mjere - donio mi je odluku... /nedostaje simultani prevod/
16 Dakle, riječ je o tako kratkim rečenicama.

17 Časni Sude, mi tvrdimo da nema apsolutno nikakvog razloga zbog kojeg
18 iskaz ovog svjedoka treba biti odložen iz nekog razloga. A u ovom trenutku ne
19 znam zašto Odbrana pokušava da odloži svjedočenje gotovo svih glavnih svjedoka.
20 Ewan Brown je već pomjeren. Njegovo svjedočenje je već pomjereno na januar. I mi
21 tvrdimo da bez adekvatnih razloga zašto ovih pet advokata koji rade u timu

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 gospodina Stanišića i četiri advokata koji rade u time gospodina Župljanina,
2 zašto ne mogu da pogledaju te reference da vide da li to zahtjeva bilo kakvo
3 unakrsno ispitivanje svjedoka.

4 To je naš stav. Svjedok je ovde i spreman je da svjedoči.

5 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Hvala, gospođo Korner.

6 [Sudije većaju]

7 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Da li Odbrana želi da odgovori na ovo
8 što je rekla gospođa Korner?

9 G. CVIJETIĆ: Da, časnih Sude, kratko. Ne može Odbrana da koristi
10 reference koje joj određuje Tužilaštvo. Odbrana ima pravo da svoje unakrsno
11 ispitivanje priprema u skladu sa svojom strategijom i taktikom i da odlučuje šta
12 će koristiti iz jednog dokumenta i dokaza. I to je bar jasno i mislim da se to
13 nekoliko puta do sada ponovilo. Dakle, mi moramo proučiti cjelokupan materijal,
14 a onda da mi odlučimo šta je zaista referenca za korištenje unakrsnog
15 ispitivanja.

16 I u ovom smislu ovo što je gospođa Korner rekla... Mislim da argumenti
17 koje je istakla sad naknadno ne stoje i ne mogu pomoći Odbrani u pripremi
18 unakrsnog ispitivanja ovog sledećeg svedoka.

19 Budući da je gospođa Korner, praktično, unaprijed i odgovorila na jednu
20 moju drugu dilemu koju sam htjeo da istaknem, onda je moj razreg... razlog za
21 odlaganje u to... u toliko opravdaniji. Naime, ja sam mislim da predložim da se
22 onda taj svjedok, odnosno da Tužilaštvo tog svjedoka ne ispituje na okolnosti
23 zbivanja u kazneno-popravnim domovima "Kula", ako već "Kula" nije u optužnici.
24 Međutim, gospođa Korner kaže da je to neizbježno i da će se svjedok morati
25 baviti pitanjem... tim pitanjem, pogotovu što su lica čiji su... čije su izjave
26 u vidu transkripta objelodanjeni bili na visokim funkcijama u... u tom kazneno-
27 popravnim domovima. Jedan je bio upravnik, jedan odmah od njega. Dakle, vrlo

28

29

30

1 relevantni za zbivanja u Kazнено-popravnom domu "Kula".

2 Dakle, ja sam hteo predložiti da ako Tužilaštvo da garanciju da se neće
3 baviti s tim pitanje, da možda zaobiđemo ovaj dokument, da se ne bavimo njim.
4 Međutim, evo, sada vidim da će se ipak svjedok baviti, ovaj... tim pitanjem.

5 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Naravno, Vijeće nema nikakav komentar na
6 poslednji dio odgovora gospodina Cvijetića. To je potpuno na strani koja poziva
7 svjedoka da odluči šta će ga ispitivati - naravno, pod uslovom da je to
8 relevantno.

9 A kada je reč o prvom dijelu Vašeg odgovora, mi se u cijelosti slažemo
10 sa zapažanjem gospodina Cvijetića da nije u ovom slučaju na Tužilaštvu da odredi
11 šta bi moglo biti relevantno za Odbranu ili nerelevantno za Odbranu prilikom
12 izvođenja dokaza Obrana. Međutim mi nismo uvjereni da materijal koji je Odbrana
13 nedavno pomenula takvog *ex facio* značaja da bi se tražilo da se odloži pozivanje
14 ovog svjedoka. Naprotiv, mi pretpostavljamo da treba da odamo da priroda
15 advokatskog posla traži da se prilikom priprema za suđenje prilagođava novim
16 faktorima, novim činjenicama na koje se skreće pažnja advokatima. I naravno,
17 nije na nama da kažemo advokatima kako da podijele svoj posao.

18 Ali kao što sam rekao, mi ne vidimo nikakav razlog za odlaganje
19 svjedočenja ovog svjedoka. Advokati će morati sami da odluče na koji će se
20 najbolji način baviti ovdje ovim.

21 Hvala.

22 GĐA KORNER: [simultani prevod] Hvala, časni Sude. Uz Vaše dopuštenje ja
23 ću napustiti sudnicu i prepustit ću rad gospodinu Di Faziju i gospodinu Hannisu.

24 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Da.

25

26

27

28

29

30

1 SUDIJA HARHOFF: [simultani prevod] Prije nego što svjedokinja uđe, želio
2 bih da ispravim indikaciju koju sam dao juče, što je bilo pogrešno s moje
3 strane, a to je, naime, da smo već usvojili izvještaje vještaka u spis. I to,
4 naravno, nije tačno, jer smo mi donijeli odluku da se neće - gospođa Tabeau -
5 usvojiti njen izvještaj dok se ne završi njen iskaz ovdje.

6 Uz ovo pojašnjenje i ispravku - ja se izvinjavam - mi sada možemo da
7 nastavimo sa iskazom svedokinje.

8 GĐA KORNER: [simultani prevod] Pa, u svoje ime i u ime gospodina Di
9 Fazija želim da kažem da mi to potpuno shvatamo da će se izveštaj usvojiti po
10 završetku iskaza vještaka.

11 [Gđa svedok je pristupila svedočenju]

12 GĐA SVEDOK: EWA TABEAU [nastavak]

13 [Gđa svedok odgovara putem prevodioca]

14 Ispituje g. Di Fazio [nastavak]

15 [Tužilac ispituje putem prevodioca]

16 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Hvala. Mogu li nastaviti, časni Sude?

17 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Da, molim.

18 Hteo bih samo da podsjetim svedokinju da ste, naravno, još uvijek pod
19 svečanom izjavom.

20 Izvolite, gospodine Di Fazio.

21 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Hvala.

22 P: Dr. Tabeau, želim da na brzinu završimo sa temom Vaše ekspertize koju
23 smo juče počeli.

24 Juče Vam je Vijeće postavilo nekoliko pitanja o Vašim ranijim
25
26
27
28
29
30

1 svjedočenjima i ja ću sada ubrzo da uvedem dokument kojim ćemo to ažurirati.

2 Ali Vaša ekspertiza je u cijelosti navedena u izvještaju za predmet
3 Milošević, tako da neću sada prolaziti kroz sva poglavlja. Ima samo nekoliko
4 stvari koje želim da naglasim.

5 Vi ste doktor demografske metodologije, je li tako?

6 O: Jesam.

7 P: I u dodatku D je navedeno Vaše obrazovanje i iskustvo.

8 O: Tako je.

9 P: Neka od pitanja koja se tiču Vaše ranije ekspertize uključuju i
10 sljedeće: Vi gotovo deset godina radite u demografskom odjeljenju Tužilaštva?

11 O: Da, deset godina.

12 P: A prije toga ste radili u Nizozemskom demografskom institutu devet
13 godina, je li tako?

14 O: Tako je.

15 P: U vrijeme izvještaja za predmet *Milošević* Vi ste bili do tada već
16 autor 90 studija i takođe analitičkih izvještaja vještaka. Da li se ovaj podatak
17 promijenio?

18 O: Pa, da, naravno. Sada je približno oko 150 studija, članaka, knjiga,
19 izvještaja vještaka. Pa, prošlo je deset godina od tada. I kada govorim o
20 izvještajima vještaka, ja sam do sada prezentirala približno 40 takvih
21 izvještaja.

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Molim da se svjedoku pokaže dokument
2 koji po spisku 65ter nosi broj 10396.

3 P: Pogledajte samo to. Da li je to spisak izvještaja vještaka koji ste
4 Vi pripremili za različite predmete na Međunarodnom sudu?

5 O: Da. To je selekcija od tih izvještaja.

6 P: Hvala.

7 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Molim sljedeću stranicu.

8 P: Da li je to nastavak tog spiska?

9 O: Da. Ovaj spisak ne sadrži najnovije izvještaje, kako izvještaje koje
10 sam pripremila za predmet *Karadžić* i druge predmete.

11 P: Koliko biste rekli da izvještaja nedostaje na ovom spisku?

12 O: Približno deset.

13 P: U redu. Hvala.

14 G. DI FAZIO: [simultani prevod] I sada molim poslednju stranicu.

15 P: Da li ovo pokazuje ažurniji spisak predmeta u kojima ste svjedočili
16 kao vještak?

17 O: Da, to su svjedočenja. Nedostaje svjedočenje u *Prliću, Perišiću*. Ovde
18 je spisak svih svjedočenja.

19 P: Hvala. Molim da se ovaj dokument usvoji.

20 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Usvaja se.

21 SEKRETAR: [simultani prevod] To će biti P1622, kako bismo popunili
22 prazninu do koje je juče došlo, časni Sude.

23 G. DI FAZIO: [simultani prevod]

24

25

26

27

28

29

30

1 P: U redu. Da se vratim onda na Vaše nalaze kao takve.

2 Jučer smo spomenuli da imamo tri glavna vještačka nalaza o kojima ćemo
3 razgovarati. Iz njih je jasno da ste koristili različite komplete statističkih
4 brojeva u pripremi ovih nalaza. Da li su osnovni kompleti statističkih podataka,
5 koje ste koristili, popis stanovništva iz Bosne iz 1991., birački spis iz 1997.
6 i 1998. iz Bosne, i na kraju, 12 baza podataka koje se bave smrtima i žrtvama
7 rata koje ste dobili od raznih organa i institucija u Bosni? Jesu li to tri
8 osnovna kompleta statističkih podataka na koje ste se oslanjali?

9 O: Da, to je tako. Ja ih radije zovem statističkim izvorima, a ne
10 statističkim podacima. To su izvori koje mi koristimo da bismo onda radili
11 statistiku kojom se bavimo u nalazima. Samo želim napomenuti da su ovo sve
12 izvori koji se bave pojedinačnom razinom, dakle sastavljeni su od podataka o
13 pojedincima. Radimo, dakle, sa podacima koji se bave pojedincima, a ne
14 statistikom u kompletu, općenito.

15 Poneki put se koristimo i statistikom koju su napravili drugi. Uglavnom
16 se koristimo ovim izvorima na osnovnoj razini. Ovi izvori koje ste spomenuli su
17 glavni naši izvori. Ima ih još.

18 P: Da se sad fokusiramo na popis stanovništva.

19 U svom nalazu u predmetu *Milošević* pružili ste puno pojedinosti o tome
20 kako je popis stanovništva bio vršen. Na stranici 5 kažete da je popis

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 stanovništva u statističkoj praksi najkompletniji izvor informacija o
2 stanovništvu u zemlji.

3 Da li i dalje stojite uz tu tvrdnju?

4 O: Da, naravno. Postoje drugi sistemi, posebno u razvijenim zapadnim
5 zemljama, gdje se ne sprovodi popis stanovništva. Međutim govorimo o zemljama
6 koje imaju dovoljno sredstava, koji vode registre stanovništva. U takvim
7 situacijama se podaci prikupljaju sistematski i drže se u jednom centralnom
8 registru i na temelju tih podataka se može raditi svakakva statistika.

9 U bivšoj Jugoslaviji nije bilo takvog centralnog registra stanovništva i
10 popis stanovništva je kao izvor najkompletniji i najvažniji izvor informacija o
11 stanovništvu. Popisi su rađeni svakih deset godina, a zadnji prije početka rata
12 bio je u martu 1991.

13 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Oprostite, gospodine Di Fazio, prije
14 nego što nastavite... Red 6 na strani 10 - mislim da je svjedokinja rekla
15 "agregat statistika".

16 G. DI FAZIO: [simultani prevod]

17 P: Molim Vas da to razjasnite.

18 O: Da, upravo to, "agregatna statistika".

19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 P: A što je to "agregatna statistika"?

2 O: Pa, to su brojke koje su predočene za grupne podatke - na primjer
3 brojnost stanovništva je jedna takva agregatna statistika - što je broj koji se
4 dobiva brojanjem pojedinačnih evidencijskih zapisa o svakoj osobi koja sačinjava
5 to stanovništvo.

6 P: Hvala Vam. U nalazu za predmet *Milošević* dali ste nam dosta detalja
7 koji se ticao organizacije i metode popisa stanovništva. Mislim da tu govorite o
8 pitanjima kao što su zakoni koji organiziraju taj popis stanovništva, koji su
9 organi u Bosni koji su sproveli popis stanovništva te obuku i metode koje
10 koriste oni koji vrše popis, i to uključuje razgovore i brojčane podatke. To se
11 sve može naći u aneksu B3 izvještaja u predmetu *Milošević*.

12 O: Da, to je točno. Te sam informacije dobila od jedne osobe koja je
13 sudjelovala u sprovođenju popisa stanovništva 1991. u Bosni i Hercegovini. Ta je
14 osoba godinama bila uključena u pripreme, uključujući i metodološke pripreme
15 popisa. Ona je bila dio republičke, a i savezne komisije za popis stanovništva
16 kod tog popisa.

17 P: Također govorite o kontroli kvalitete u svom nalazu iz predmeta
18 *Milošević*, koji je bio na snazi u Bosni za taj popis stanovništva. Mene zanima
19 samo jedan element toga, koji bih želio objasniti Vijeću, a to je pilot popis
20 stanovništva koji je bio sproveden u Bosni.

21 Možete li objasniti šta je taj probni ili pilot popis stanovništva bio i
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 kakav to utjecaj ima kvalitetu statističkih izvora.

2 O: Takvi probni, tj. pilot-popisi stanovništva se obično rade nekoliko
3 godina prije samog popisa stanovništva. U Bosni se to dogodilo 1988. Tu se radi
4 o popisu stanovništva koji je zasnovan na istom onom upitniku koji se koristi za
5 popis stanovništva, koji onda ljudi koji vrše brojanje raspodjele u malom broju
6 područja gdje se prebrajanje vrši. Koliko se ja sjećam, bilo je, ja mislim, osam
7 općina gdje se izvršilo to jedno probno popisivanje. Svrha je toga da se vidi
8 kako postupaju oni ispitivači, kakve su prakse, organizaciona pitanja. I onda na
9 temelju tih rezultata se omogući da se naprave eventualne promjene u samoj
10 proceduri koja će biti provođena za sam popis stanovništva.

11 To je glavna svrha i tako je urađeno u Bosni.

12 P: Hvala.

13 Molim Vas, objasnite Pretresnom vijeću proces do kojeg dolazi sa
14 statističkim izvorom popisa stanovništva od trenutka kada ispitivač odlazi u
15 domaćinstvo, razgovara sa osobom, zapiše informacije i to unese u formular, pa
16 do trenutka kada Vi, demografska jedinica Tužilaštva, dobijete podatke.

17 O: To je, ponovo, samo jedan element u dugom lancu aktivnosti koje su
18 povezane za izvršavanje popisa stanovništva. U svakom slučaju, popisivači odlaze
19 u sva domaćinstva u ta područja gdje se vrši popisivanje. Ta su područja
20 geografski mali dijelovi, koji zajedno čine cjelokupnu zemlju. Popisivač ima

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 nekoliko takvih područja koja su pod njegovom ili njenom odgovornosti. Osoba
2 tamo vodi intervjue i treba obraditi sva domaćinstva na tom teritoriju.

3 Dakle, jednom kada su razgovori završeni, onda ispitivač provjerava
4 upitnike, u kojoj su mjeri potpuni, pregledava odgovore gdje je potrebno. I kada
5 napravi provjeru, onda ispitivač daje materijal općinskom instrukturu popisa
6 stanovništva, koji također provjerava potpunost materijala koji je donio taj
7 ispitivač, kako u pitanju opsega pokrivanja, tako i u smislu kompletnosti
8 upitnika.

9 Kada je to prihvaćeno, ispitivači moraju ponovo se potruditi i napraviti
10 neka poboljšanja, ali u većini slučajeva ti općinski instruktore prihvaćaju
11 materijale od ispitivača, a zatim općinska komisija provjerava cjelokupnost
12 materijala za cijelu općinu.

13 Nakon toga je taj materijal dostavljen centralnoj komisiji za popis
14 stanovništva za cijelu Republiku Bosnu i Hercegovinu, koja ponovo vrši neke
15 provjere potpunosti, posebno u smislu geografske potpunosti upitnika. Nakon
16 toga, a na temelju, u principu, ručnog prebrojavanja informacija iz upitnika,
17 već se 1991., u ovom slučaju, objavila određena preliminarna statistika, što je
18 bilo samo dva mjeseca nakon završetka popisa. To se zove preliminarna statistika
19 i to znači da centralni statistički organi imaju pravo da još uvijek promijene
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 rezultate ako je provjerom došlo do neke potrebe za tim.

2 Vlasti Bosne i Hercegovine su kompjuterskim putem skenirali upitnike.
3 Dakle, to se nije rukom unosilo. I čim je, dakle, materijal bio primljen u tom
4 centralnom statističkom uredu, onda su počele se vršiti pripreme za optičko
5 skeniranje. Zatim su svi upitnici bili pregledani i sve su informacije bile
6 kodirane, ako je bilo neophodno. I provjera se također da li je to bilo čitko iz
7 tehničke perspektive.

8 Optičko skeniranje je bilo završeno, ja mislim, početkom 1992. godine, a
9 tada u toj fazi je došlo do uspostave elektronskih baza podataka, koje su vlasti
10 mogle koristiti da naprave određene provjere. To su logičke kontrole. Tako se to
11 zove. Provjeravaju se odnosi između povezanih varijabli i rađene su ispravke
12 gdje je neophodno, na primjer za jedno desetogodišnje dijete se, recimo, ne može
13 vidjeti da je bračno stanje oženjen ili udat - takve vrste stvari.

14 Dio informacija koji se odnosi na stanovništvo je bio u potpunosti
15 provjeravan. To se ne može reći za poljoprivredni i stambeni dio popisa
16 stanovništva, jer se ovaj popis stanovništva sastojao od tri dijela:
17 stanovništvo, stambeni sektor i poljoprivreda. Dakle, provjera je napravljena za
18 stanovništvo, ali ne za poljoprivredu i stambeni segment.

19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 U toj fazi je rad obustavljen zbog rata. Vlasti nisu završile provjeru
2 za ova druga dva dijela popisa stanovništva, ali su napravili neke publikacije
3 vezane za stanovništvo koje su bile objavljene već 1995., kada su baze podataka
4 dostavljene hrvatskom statističkom uredu. A onda je Tužilaštvo...

5 P: Moram Vas samo zamoliti da malo usporite.

6 I zamolit ću Vas također da nam malo više rezimirate što se događa
7 /?kod/ ovog procesa prikupljanja do skeniranja sirovih podataka i dolaska do Vas
8 u demografsku jedinicu Tužilaštva.

9 O: Ja sam podatke dobivala tek od 1998. Pokušavam objasniti šta se u
10 međuvremenu događalo. Ti su podaci o stanovništvu bili objavljivani: recimo,
11 vjerska pripadnost, itd. U svakom slučaju, pokušavam reći da su prema vlastima
12 podaci bili dovoljno dobri da se proizvede zvanična statistika koja je zasnovana
13 na 1991. godine provedenom popisu stanovništva.

14 Dakle, oni su napravili puno posla s tim podacima. Objavili su neke
15 statističke podatke. Mi smo tada zatražili da dobijemo primjerak za naše
16 potrebe. Dobili smo elektronsku verziju. I na temelju tih baza podataka smo
17 radili svoju statistiku.

18 P: Dakle, kroz prikupljanje podataka - tako smo krenuli - zatim razne
19 provjere na temelju kojih se moglo utvrditi da je materijal bio na primjeren
20 način prikupljen; zatim su se radile provjere u Bosni, gdje se provjeravalo da

21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 su podaci koherentni i logični; zatim je to skenirano, uključivano u elektronske
2 baze podataka i formulare; i na koncu je naša demografska jedinica to dobila.

3 Da li je to jako sažet, točan slijed događaja kako se taj materijal
4 obrađivao?

5 O: Da.

6 P: Da se sada fokusiramo na vrijeme kada je taj materijal došao ovdje u
7 demografsku jedinicu Tužilaštva.

8 Govorite o raznim problemima koje ste morali uzeti u obzir, na primjer
9 probleme sa matičnim brojem. Ne želim da se time bavimo.

10 Ali jedan od drugih problema koje ste spominjali su greške u pisanju u
11 tim podacima. Molim Vas recite koji bi bio značaj tih grešaka i što je
12 Tužilaštvo napravilo da bi razriješilo eventualni problem.

13 O: Greške u upisivanju imena su za nas predstavljale velik problem.
14 Željela bih spomenuti da nije uobičajeno da statistički organi dostavljaju
15 podatke nekom vanjskom korisniku. Za nas su to učinili, tako da uključuje i
16 imena, jer im je bilo jasno da su za nas takvi lični podaci od velikog značaja,
17 ali normalno statistika se ne bavi imenima.

18 Ne raščičavaju se imena. Uopće ih se ne obrađuje. To je povjerljiv dio
19 statistike. Taj se dio uklanja iz baze podataka kada se statističke metode
20 primjenjuju. Morali smo mi razriješiti taj problem i uspjeli smo. Koristili smo

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 nekoliko procedura za ispravak grešaka u pisanju. Jasno je da nakon optičkog
2 skeniranja može biti jako puno grašaka u pisanju. Čak i najbolji kompjuterski
3 programi pogrešno čitaju neka slova. Dakle, takva slova se moraju ispraviti.
4 Neka se slova moraju izbaciti, neka moraju biti zamijenjena pravim slovima.

5 Kao prvo, razvili smo jedan kompjuterski program koji je automatski
6 pretraživao i nalazio loše uobličena slova i nemoguće kombinacije slova u
7 srpsko-hrvatskom, tj. B/H/S-u. Identificirane su takve kombinacije i zatim su ih
8 proučili izvorni govornici, koji su onda davali prijedloge o tome kako bi se to
9 moglo ispraviti. Dok se to radilo, ispravci su unošeni u ta imena. I druga faza
10 je bila da se radila tablica frekvencija sa imenima gdje su bila zamijenjena
11 slova. Dakle, ta imena - i prezimena, i imena - su ponovo pregledali izvorni
12 govornici jezika i koji su onda vizuelno proučavali svako od imena u toj tablici
13 i ispravljali ako je bilo potrebno da se ime ispravi, imajući na umu kakve su
14 tradicije, kako se uobičajeno daju imena u Bosni i Hercegovini. Dakle, ta
15 ispravljena imena su vraćena u bazu podataka i imali smo na koncu ispravljena
16 imena.

17 I na kraju, s obzirom da smo mislili da je potrebno još dalje razraditi,
18 mi smo koristili metodu koju mi zovemo "metodom domaćinstava" i to se radi tako
19 da se provjerava kako su po domaćinstvima prijavljivana prezimena. I zatim se
20 uspoređuju različita pisanja prezimena u domaćinstvu. Sve što nije bilo točno je
21 bilo zamjenjivano sa ispravnim načinom pisanja imena.

22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 Ali mi i dalje imamo evidenciju originalnih skeniranih i ispravljenih
2 imena. Dakle, može ih se uspoređivati, i mislim da postoji velika podudarnost
3 između dva seta.

4 P: Hvala na objašnjenju. Dakle, na taj ste način pročišćavali materijal
5 kako biste se pobrinuli da imate točna imena.

6 Molim Vas, objasnite Vijeću zbog čega je bilo tako važno za Vas da to
7 sprovedete kako biste imali točno napisana imena.

8 O: Osnovni koncept kojim se bavila moja jedinica cijeli ovaj niz godina
9 je taj da mi pokušavamo pratiti pojedince u raznim povezanim izvorima
10 informacija, počevši od onih informacija koje imamo o stanovništvu Bosne i
11 Hercegovine 1991. godine prema popisu stanovništva. Taj je popis stanovništva,
12 dakle, naš temelj. Mi krećemo odatle. I pokušavali smo uvijek utvrditi gdje se
13 nalaze pojedinci koji su prijavljeni u popisu stanovništva u drugim povezanim
14 izvorima informacija. To je na neki način detektivski posao. Može se tako
15 doživjeti. Radi se o sistemu gdje mi, jednostavno, želimo znati što se dogodilo
16 sa raznim pojedincima. Želimo znati ko je umro, ko je preživio. Ako je neko
17 umro, želimo znati gdje je umro, kada, kako.

18 I imamo cijeli niz izvora koji, recimo, govore o mrtvima, o
19 stanovništvu, o nestalima iz stanovništva, kao i onima koji su preživjeli.
20 Dakle, tu su imena od ključnog značaja. Kada tražimo osobe, moramo se koristiti
21 informacijama vezanim za imena osoba i nekim drugim njihovim podacima, kao što

22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 je datum rođenja, u povezanim izvorima informacija.

2 U razvijenim zapadnim zemljama to ne bi bilo neophodno jer svaka osoba
3 ima svoj pojedinačni broj, kao što je, recimo, broj socijalnog osiguranja, i ti
4 su brojevi navedeni u raznim registrima, pa nije teško pratiti pojedince.
5 Potrebno je samo pronaći taj identifikacioni broj u različitim izvorima. To
6 međutim nije bio slučaj u bivšoj Jugoslaviji. Iako su pojedincima počeli
7 dodjeljivati takve lične identifikacijske brojeve već početkom 1980-ih, ti su
8 brojevi korišteni samo u popisu iz 1991., kao i u nekoliko drugih izvora.
9 Međutim očekivati da su, recimo, ti brojevi bili korišteni u izvorima koji
10 govore o žrtvama rata ili nestalim osobama je nešto što nije točno. Oni nisu
11 tamo uključeni.

12 Druga alternativa je bila pretraživanje osoba pomoću imena. Kad kažem
13 "pretraživanje", u ovom kontekstu to treba doživjeti kao uparivanje zapisa koji
14 govore o istim osobama iz različitih izvora.

15 P: I zbog toga je potrebno imati ime koje se poklapa sa konkretnom
16 osobom. Uparivanje se odnosi, kao što sam rekla, i na pojedince kada se traži
17 isti pojedinac u različitim izvorima informacija uspoređivanjem imena, datuma
18 rođenja i sličnih karakteristika.

19 P: Hvala na objašnjenju.

20 Popis stanovništva je pružao cijeli niz informacija o osobi, uključujući

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 i gdje je ona živjela. Još jedna od informacija je bila i nacionalna pripadnost:
2 da li su bili, recimo, Muslimani, Srbi i Hrvati ili nešto drugo.

3 Kao prvo, odgovorite što je moguće kraće, molim Vas. Da li je popis
4 stanovništva omogućavao osobi koja ga je ispunjavala da dà više odgovora na
5 pitanje o nacionalnoj pripadnosti?

6 O: To nije bilo unaprijed predviđeno da se samo nešto zaokruži. Mogao je
7 svako se prijaviti i reći da se osjeća kao šta god želi. Konačni ishod je da smo
8 imali 98 kategorija, od kojih su tri one glavne nacionalne skupine koje su
9 živjele u Bosni i Hercegovini: dakle, Muslimani, Srbi i Hrvati. A preostale
10 kategorije su bile ili mješovite kategorije, recimo srpsko-hrvatsko, a postojao
11 je i određeni broj pojedinaca koji su se izjasnili kao Jugoslaveni, ali tu su
12 bile i neke nacionalnosti: Mađari, Poljaci, Francuzi, Nijemci, koji su se
13 također tako izjasnili.

14 Dakle, pitanje nije bilo unaprijed pružalo definirani odgovor.

15 P: Hvala. Dakle, izvor nečije nacionalne pripadnosti iz Vaših nalaza,
16 zapravo, proizlazi iz onog šta je ta osoba rekla sama o sebi.

17 O: Da, to je tačno.

18 P: Pitanje nacionalne pripadnosti... Recite jesu li informacije u sva
19 Vaša tri nalaza vezana za pitanje nacionalne pripadnosti... jesu li dolazile
20 samo iz podataka iz popisa stanovništva ili ste koristili druge statističke
21 podatke ili izvore.

22 O: Nacionalnost je bila naša glavna tema interesa jer smo željeli znati
23 kako se promijenio nacionalni sastav stanovništva i kakav je uopće on bio. To je

24

25

26

27

28

29

30

1 nešto na što smo morali odgovoriti u našem radu, tako da je pitanje
2 nacionalnosti veoma bitno.

3 U idealnim slučajevima ono ne bi trebalo biti rađeno korištenjem
4 različitih izvora. To je zbog toga što ljudi po neki put mijenjaju svoje viđenje
5 o svojoj nacionalnosti. Po neki put političko-ekonomska i socijalna situacija
6 imaju veliki utjecaj na to kako se ljudi doživljavaju u nekom kontekstu. Dakle,
7 eliminacija bilo kakve analitičke predrasude je bilo nešto što je nama bilo
8 važno. Mi smo koristili samo jednu definiciju nacionalnosti preuzetu iz popisa
9 stanovništva 1991. godine.

10 Također odlučili smo da ne koristimo svih 98 kategorija koje su
11 prijavljene jer je to previše za jedan analitički nalaz i odlučili smo da
12 grupiramo te nacionalne pripadnosti koje nisu ove tri glavne. Dakle, izdvojili
13 smo Muslimane, Srbe, Hrvate kao glavne nacionalne skupine, bar iz naše
14 perspektive, a za preostale nacionalne pripadnosti, koje god one bile -
15 Jugoslaveni, miješane ili neke nacionalnosti - mi smo stavili pod jednu
16 kategoriju, "ostali".

17 Dakle, imali smo četiri glavne etničke grupe u našoj analizi. I
18 zahvaljujući činjenici da su vezani izvori informacija o mrtvima, o nestalima, i
19 preživjelima, ti su izvori, zahvaljujući uparivanju sa podacima iz popisa
20 stanovništva, mogli i pokazati preko naše analize, u skladu sa nacionalnošću
21 koja je prijavljena u popisu stanovništva 1991.

22 Ovo je prilično složeno pitanje. Govorim o transferu informacija iz
23 popisa iz 1991., preko uparivanja, preko veza ustanovljenih iz raznih

24
25
26
27
28
29
30

1 evidencija, te se nacionalna pripadnost iz popisa stanovništva na takav način
2 prebacivala u izvore informacija.

3 P: Da pokušamo da to što je moguće više pojednostavimo. /?Da li je/
4 neko, u svrhu Vaših analiza, bio Musliman ili Srbin, to je zavisilo od
5 izjašnjavanja u popisu 1991. godine? Vi se niste bavili ni jednim drugim izvorom
6 tokom rata ili nakon rata u kom bi bilo postavljeno pitanje da li je neko
7 Musliman ili Srbin? Da li shvatate moje pitanje?

8 O: Da, shvatam. Naravno, to je i moja poenta. Mi nismo koristili nikakav
9 drugi izvor osim ovog popisa iz 1991. godine da utvrdimo etničku pripadnost.

10 P: U redu. Da se sada na kratko osvrnemo na popis glasača OEBS-a. Neću
11 se baviti detaljno tim materijalom. Samo bih želio da u suštini objasnite o čemu
12 je riječ Pretresnom Vijeću. Očigledno, glasači su registrovani da glasaju u
13 Bosni.

14 Kada su oni registrovani?

15 O: Pa, taj registar glasača iz 1997. godine utvrđen je za opštinske
16 izbore u septembru 1997. godine u Bosni i Hercegovini. To je uradio OEBS zajedno
17 sa lokalnim vlastima. Zatim takođe je utvrđen glasača za izbore 1998. godine,
18 koji se uveliko temeljio na izborima iz 1997. godine, ali je bio namijenjen za
19 parlamentarne izbore, do kojih je došlo godinu dana kasnije.

20 Registracija glasača koji imaju pravo glasa se odvijala u maju i junu
21 1997., ako se ja dobro sjećam, a to je bilo za izbore 1998. - dakle, godinu dana

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 kasnije. I u stvari taj popis glasača je ogroman spisak svih pojedinaca u Bosni
2 i Hercegovini koji imaju pravo glasa na izborima 1997. i 1998. Imati pravo glasa
3 znači starosnu dob, naravno. Dakle, osoba je morala da ima 18 godina da bi imala
4 pravo glasa. Ali također postoji jedan drugi važan zahtjev da bi se imalo pravo
5 glasa na ovim konkretnim izborima, jednim od prvih demokratskih izbora u zemlji:
6 bilo je neophodno da ste navedeni u popisu stanovništva iz 1991. godine kao
7 građanin Bosne i Hercegovine.

8 P: U redu. Hvala. Mislim da Vi koristite izraz "*eligible*", a ne
9 "*legible*". Dakle, "ima pravo glasa".

10 Dakle, imamo ova dva kompleta brojeva, tačnije, statističkih podataka iz
11 1997. i 1998. godine. Da li ste ih upoređivali i vidjeli da li se oni
12 preklapaju.

13 O: Pa, oni su uveliko preklapaju i u stvari spisak glasača iz 1998.
14 godine sadržao je približno samo 150.000 novih glasača u 1998. Ostalo su bili
15 glasači koji su već bili registrovani za izbore 1997. godine.

16 P: To znači da većina... dakle, najveći dio ovog statističkog izvora se
17 sastojao od ljudi koji su bili registrovani 1997. godine?

18 O: Da, tako je. I u stvari, mi smo kombinovali, spojili smo ova dva
19 popisa u jedan, i to smo uradili na takav način da smo uzeli prvo registracije
20 iz 1997. godine kao osnov ovog registra i onda smo iz 1998. dodali samo nove

21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 registracije, tako da ja, u stvari, često kažem da je to popis glasača iz 1997.
2 godine jer odražava popis glasača od tog vremena - dakle, ne ekskluzivno, ali u
3 velikoj većini. Većina informacija iz tog popisa je povezana sa godinom 1997.

4 P: I u stvari, Vaš izvještaj u predmetu *Milošević* i dodatka tog
5 izvještaja koji je pripremljen, konkretno, za ovaj predmet, u suštini, upoređuje
6 popis iz 1991. godine i taj popis glasača da bi se ispitalo kretanje
7 stanovništva sa stanovišta etničke pripadnosti tog stanovništva. Činjenica da je
8 riječ o velikom preklapanju znači da je vremenski okvir između te dvije slike
9 koje ste Vi gledali smanjen. Riječ je o 1991. i uglavnom o 1997., a na 1998. Da
10 li shvatate moje pitanje?

11 O: Da. Mi smo u izveštaju za predmet *Milošević* i dodatku, na temelju
12 izvještaja za predmet *Milošević*, koji je napravljen za ovaj predmet, mi jesmo
13 zaista pogledali situaciju 1991., na temelju popisa, i 1997., na temelju
14 integrisanog objedinjenog popisa glasača iz 1997. godine.

15 P: Hvala. Sada bih želio da pogledamo Vaše glavne zaključke u ovom
16 dodatku za predmet *Stanišić/Župljanin*.

17 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Molim da se na ekran pozove dokument
18 koji po spisku 65ter nosi broj 10397.

19 Pogledat ćemo brojeve koji su na vrhu stranice u tabeli 1.

20 P: Zamolio bih Vas da objasnite... U stvari, počet ću ponovo svoje
21 pitanje.

22 Ovo je rezime koji ste Vi pripremili na osnovu osnovnih nalaza za
23 predmet *Stanišić/Župljanin*, je li tako?

24 O: Tako je.

25

26

27

28

29

30

1 P: Molim da pogledamo tabelu 1.

2 U prvom redu... U stvari, izvinjavam se. U prvom stupcu tu su podaci za
3 područje koje pokriva optužnica o predmetu *Stanišić/Župljanin*, a na temelju
4 popisa iz 1991. godine.

5 O: U prvoj koloni imamo podatke iz popisa 1991. i to pokriva zaista
6 područja koja smo proučavali u predmetu *Stanišić/Župljanin*. U ovom slučaju to
7 znači 18 opština koje se navode u izvještaju. Ono što je najvažnije u ovim
8 statističkim podacima: ovde je riječ o veličini stanovništva po etničkoj
9 pripadnosti i pokriveni su samo pojedinci koji su imali pravo da glasaju na
10 izborima 1997. i 1998. godine. Dakle, ovdje je podgrupa stanovništva koja se
11 navodi u popisu iz 1991. - dakle, stanovništvo koje je rođeno prije 1980. Mi smo
12 uzeli ovu podgrupu stanovništva da bismo bili u stanju da uporedimo to
13 stanovništvo, te pojedince sa popisom glasača za izbore 1997. i 1998. I na
14 temelju tog uparivanja da budemo u stanju da uporedimo te pojedince sa
15 stanovišta njihove etničke pripadnosti, dakle, etničkog sastava stanovništva, i
16 takođe sa stanovišta mjesta gdje su stanovali 1991. i 1997., 1998.

17 P: Dakle, ovih 817.898 ljudi koje vidimo ovde imaju dvije
18 karakteristike. Prvo, pominju se u popisu iz 1991. godine. Drugo, imali su pravo
19 glasa na izborima 1997., 1998.

20 O: Tako je.

21 P: I svi dolaze iz područja proučavanja za predmet *Stanišić/Župljanin*?

22 O: Tako je.

23 P: Molim da pogledamo sada drugi stubac, pod naslovom "Minimalni broj".
24 Minimalni broj čega?

25

26

27

28

29

30

1 O: Riječ je o minimalnom broju interno raseljenih lica i izbjeglica,
2 kako piše u ovoj tabeli. To je naziv ove tabele. A do toga smo došli na temelju
3 naše metodologije i naših izvora.

4 P: Dakle, to su stvarni brojevi pojedinaca, je li tako?

5 O: To su brojevi osoba koje smo identifikovali, osoba koje su
6 promijenile mjesto stanovanja 1997., 1998. u poređenju sa mjestom stanovanja u
7 kojem su živjeli prilikom izbijanja rata 1991. godine.

8 P: Dakle, za područje vezano za predmet *Stanišić/Župljanin* najmanje
9 40.895 Srba je bilo raseljeno.

10 O: Da, to je tačno. To je izraz koji smo mi koristili u našem izveštaju
11 da opišemo te pojedince. I možda je važno da pomenemo da izraz "raseljena lica"
12 statistički znači da ta osoba ima potpuno drugo mjesto stanovanja 1997., 1998. u
13 poređenju sa mjestom stanovanja 1991. godine.

14 P: A za Muslimane ta cifra je 119.000.

15 O: Da, približno 119.000, i to je najveći broj među ovim etničkim
16 skupinama.

17 P: Vidimo koji su to brojevi. Vidimo na koga se odnose: na Hrvate i na
18 ostale. Najveća cifra se odnosi na Muslimane.

19 Sljedeći stubac koji imate je procijenjeni broj. Da li je /?to/
20 ekstrapolacija do koje je došla Demografska jedinica Tužilaštva?

21 O: Da, to je ekstrapolacija do koje smo mi došli, jer dok za minimalni
22 broj imamo dokumentaciju koja može da ga potvrdi na osnovu izvještaja o
23 raseljenim licima i izbjeglicama, ovaj procenjeni broj se temelji na tom
24 minimalnom broju plus dodatni dio koji dolazi na osnovu našeg postupka

25

26

27

28

29

30

1 ekstrapolacije, odnosno postupka statističkih procjena.

2 P: Vi ste procijenili da je taj procijenjeni broj mnogo veći od ovog
3 minimalnog broja.

4 O: Pa, minimalni broj je, očigledno, nepotpun iz mnogo razloga. Jedan od
5 razloga je da nisu se prijavili svi oni koji su imali pravo na glas niti su
6 učestvovali na tim izborim. Postoje drugi razlozi: na primer, nije došlo do
7 stopostotnog uparivanja. Manje je bilo od stopostotnog, što znači da je
8 približno... u stvari, približno je bilo 80% uparivanje, što znači da je 80%
9 popisa glasača bilo upareno sa popisom iz 1991. Dakle, ostalo je 20% neuparenih
10 podataka, jer to nismo mogli da uzmemo u analizu jer nismo imali informacije o
11 tim osobama, nismo imali informacije o njihovom mjestu boravka 1991. godine. I
12 to je glavni razlog zašto su ovi brojevi nepotpuni.

13 Da bismo kompenzirali tu nepotpunost, bilo je potrebno da se primijeni
14 tehnika statističkih procjena, koja nam je dala potpunije brojeve. To je
15 jednostavna tehnika, standardni statistički metod koji se koristi vjekovima u
16 statistici i temelji se na ekstrapolaciji uzorka... proporcionalnog uzorka
17 raseljenih osoba u popisu glasača u odnosu na ukupni broj stanovnika iz popisa
18 1991. godine. Konceptualno, taj metod je vrlo jednostavan. Praktično se
19 primjenjuje formula na naše podatke, koja je vrlo jednostavna, a rezultat
20 toga... ishod je potpuniji broj raseljenih osoba i izbjeglica.

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 Kao što vidimo na tabeli 1, kada uporedimo... Recimo, u odnosu na Srbe
2 imamo minimalni broj približno 41.000 osoba, a ako pogledamo procijenjeni broj,
3 procijenjeni broj je približno 71.000 osoba. Slična situacija vrijedi za svaku
4 drugu etničku skupinu. Kod Muslimana, s jedne strane, minimalni broj je 119.000
5 približno, a procijenjeni broj je 212.000 približno.

6 Dakle, kada je riječ o procijenjenom broju, mi smo takođe uz njih dali i
7 interval pouzdanosti, koji se navodi isto u ovoj tabeli u sva stupca pored
8 procijenjenog broja.

9 P: Možete li, prije nego što pređemo na ovaj interval pouzdanosti, samo
10 ukratko da nam kažete... Odnosno, ne znam da li se slažete s tim: minimalni broj
11 se odnosi na stvarni broj do kojeg ste došli prilikom upoređivanja spiska
12 glasača iz 1997., 1998. i popisa iz 1991. Koristeći te brojeve, Vi ste onda
13 ekstrapolirali i došli do procijenjenog broja, je li tako?

14 O: Pa, da. Minimalni broj je empirijski izbrojani broj. To je broj do
15 kojeg smo došli brojeći one koji su identifikovani i u popisu glasača i u popisu
16 iz 1991., a procijenjeni broj je procijenjeno brojanje. To je statistički
17 proizvod koji je dobijen iz statističkog uzorka koji je ekstrapoliran iz cijelog
18 stanovništva.

19 U statistici, to je uobičajeni postupak da se radi pregled uzoraka.
20 Obično su to mali pregledi uzoraka. Zatim se radi statističko izračunavanje na
21 temelju tih uzoraka i to se primjenjuje u smislu ekstrapolacije ne cijelo
22 stanovništvo. To je ono što smo mi uradili i rezultat je taj broj plus ovaj
23 interval pouzdanosti koji nam daje ideju o tome koliko je nepouzdan ili pouzdan
24 taj procijenjeni broj.

25

26

27

28

29

30

1 P: Hvala. Možete li ponovo da objasniti šta znači ovaj interval
2 pouzdanosti?

3 O: Kao što sam već pomenula, taj interval pouzdanosti u statistici
4 izražava stepen nesigurnosti povezan sa procijenjenim brojem, pošto je tu riječ
5 o jednom broju, a u stvari, mi smo dali ovu procjenu na temelju datog uzorka, a
6 uzeto je još uzoraka iz tog stanovništva, 100 uzoraka, 10.000 uzoraka i svaki
7 put bi se utvrđivao isti parametar na temelju uzoraka, i onda bi se rezultati
8 malo razlikovali. Dakle, onda bismo radili potpunu redistribuciju rezultata, a
9 ovaj broj koji mi pokazujemo, mi ga pokazujemo sa određenim stepenom sigurnosti
10 i on se uklapa u taj interval pouzdanosti. Ja sam ovde navela interval
11 pouzdanosti od 95%. To znači da smo mi 95% uvjereni u tačnost. Ostavljamo
12 mogućnost greške od 5%. Dakle, mi smatramo da je naša procjena u tom intervalu
13 pouzdana. Čak i ako bi se došlo do drugih uzoraka, svaka sljedeća procjena bi
14 bila u tom intervalu pouzdanosti.

15 P: Dakle, negdje između ovih brojeva?

16 O: Da. Važno je reći da uzak interval pouzdanosti bi izrazio niži nivo
17 pouzdanosti. Spisak glasača kojim smo se mi bavili je ogroman uzorak. U
18 statistici mi obično radimo analize sa, recimo, 2.000 respondenata koji
19 predstavljaju 2,7 miliona stanovnika, a ovdje imamo uzorak popisa glasača iz
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 kojeg smo uzeli uzorak koji je predstavljao 3,2 miliona ljudi koji su imali
2 pravo glasa, tako da je riječ o ogromnom uzorku koji smo koristili za analizu. I
3 zato nije čudo što je jako uska ta mogućnost greške u ovom intervalu
4 pouzdanosti.

5 P: Hvala.

6 A sada bih htio da pogledamo tabelu 2. to je više vizuelna prezentacija
7 podataka koje vidimo u gornjoj tabeli, je li tako?

8 O: Pa, u gornjoj tabeli imamo broj raseljenih lica i izbjeglica, a druga
9 tabela nam, u stvari, govori nešto drugačije. Riječ je o etničkom sastavu
10 stanovništva kakav je bio 1991. godine i kako se promijenio do 1997. godine.

11 P: Da, to je bila moja greška. Hvala Vam što ste me ispravili.

12 Dakle u području proučavanja vezanog za predmet *Stanišić/Župljanin*
13 vidimo da je broj Srba predstavljen ovim stupcem na grafikonu bitno povećan
14 između 1991. i 1997. godine, dok se broj Muslimana smanjio.

15 O: Da, tako je. Željela bih da pomenem jedno važno zapažanje, da je
16 stanovništvo 1997. uzorak, tako da ne treba uzeti to kao apsolutni broj kojim se
17 prezentira svo stanovništvo iz 1997. To je minimalni broj. Ali ako pogledamo

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 procente kojima je predstavljeno stanovništvo u drugom dijelu ove tabele, onda
2 se ti procenti mogu uporediti između 1991. i 1997. godine. To je ono što želim
3 da kažem. Dakle, nemojte upoređivati apsolutne brojeve. Nemojte gledati
4 stanovništvo iz 1991., koje je bilo 818.000 približno, a za 1997. se kaže da je
5 376.000 stanovnika približno. To bi bio onda veliki pad broja stanovnika u
6 apsolutnim brojevima. Nemojte to upoređivati jer to nije tačno, već je ovde
7 riječ o uzorku glasača.

8 Dakle, to je uzorak. To nije ukupan broj stanovnika, za razlika od
9 popisa iz 1991., gdje je riječ o ukupnom broju stanovnika. Međutim ako pogledamo
10 procente... ako pogledamo procente, ovi procenti se mogu direktno uporediti
11 između ove dvije godine, 1991. i 1997. Dakle, ako pogledamo muslimansko
12 stanovništvo, vidimo 1991. broj 35,2% - dakle, procenti. Bilo je 35,2% Muslimana
13 1991. u području vezanom za predmet *Stanišić/Župljanin*. Međutim, 1997. bilo je
14 samo 18,4% Muslimana koji su ostali u tom području.

15 P: I isto tako se može uporediti za Srbe. 1991., 44,7% u području
16 vezanom za ovaj predmet, a 1997. se taj procenat povezao na 72,1%.

17 O: Da, to je ono što se pokazuje. Dakle, procenti se mogu direktno
18 upoređivati. Pad broja muslimanskog stanovništva, povećanje broja srpskog
19 stanovništva - to je ono što se može zaista uzeti kao činjenica. Došlo je do
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 značajnog opadanja broja nesrpskog stanovništva - ne samo Muslimana, već i
2 Hrvata, i ostalih - i došlo je do značajnog porasta srpskog stanovništva u ovom
3 području do 1997., kada se uporedi sa 1991. godinom.

4 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Gospodine Di Fazio, ako biste mi
5 dozvolili da postavim pitanje gospođi Tabeau... - samo da bih shvatio, brojevi u
6 prvom dijelu tabele 2..., ako sam dobro shvatio, 1991. je broj stvarnog
7 stanovništva.

8 To je ukupni broj stvarnog stanovništva?

9 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] Tako je.

10 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] A 1997. - to je nije ukupni
11 stanovnika?

12 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] I to je tačno. To su samo oni glasači
13 koji su registrovani da glasaju.

14 Dakle, oni koji nisu registrovani i koji nisu upareni, nisu tu prisutni.

15 Dakle, to je samo uzorak.

16 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Dakle, mi ne znamo... Ako uzmem
17 podatak o svom stanovništvu 1991. i 1997., mi ne znamo, ako mogu da kažem - šta
18 se desilo sa 400.000 koji nisu u ovom uzorku, odnosno kakav je bio njihov
19 etnički sastav.

20 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] Pa, u suštini, ne bih se složila s Vama,
21 jer na temelju analiza velikog uzorka registrovanih glasača mi znamo šta se

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 desilo sa cijelim stanovništvom. Mi nismo u mogućnosti da damo apsolutne
2 brojeve, potpune brojeve, zbog veličine stanovništva, kada je riječ o apsolutnim
3 brojevima, 1997. i 1998. Taj broj nije poznat sve do danas, ali većina stvarnog
4 uzorka...

5 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Ja se slažem s tim.

6 Dakle, Vi nemate stvarne brojeve ukupnog stanovništva i morali ste da
7 radite sa tim uzorkom, ali da li je ta uzorak uticao na konačne rezultate?

8 Da li ste to dobro pregledali? Da li je to uticalo na etnički sastav
9 voljnim djelom ljudi koji su željeli da se registruju kao glasači i voljnim
10 djelom onih koji nisu htjeli da se registruju?

11 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] Pa, stepen učešća u izborima 1997. godine
12 bio je izuzetno visok. Bio je viši od 80%.

13 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Viši od 80% u odnosu na šta?

14 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] Pa, stepen učešća. To je procena OEBS-a.
15 To znači da velika grupa ljudi koji su imali pravo glasa se registrovala za
16 glasanje. Velika grupa se registrovala. To znači da tako velika zastupljenost
17 cijelog stanovništva, statistički govoreći, je svakako reprezentativan uzorak
18 tog stanovništva.

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 SUDIJA HARHOFF: [simultani prevod] 80% čega?

2 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] 80% ljudi koji su imali pravo glasa se je
3 registrovalo da glasaju, tako da, u stvari, to je vrlo reprezentativan uzorak.

4 I kada govorimo o popisu glasača kao uzorku, mislim da rasprava o tome
5 da je došlo do bilo kakvog subjektivnog usmjeravanja rezultata time što je bilo
6 glasača koji nisu bili registrovano. Mislim da to nije relevantno, statistički
7 govoreći, jer je 80% koje imamo vrlo pouzdana informacija o tome gdje su bili
8 registrovani, gdje su živjeli i mislim da je to sve što mogu da kažem.

9 1991. smo imali potpun popis stanovništva, a 1997., 1998. smo imali
10 veliki uzorak. Veliki uzorak je reprezentativni uzorak tog stvarnog
11 stanovništva, tako da bi, u stvari, bilo vrlo teško proučavati te nepopisane
12 glasače jer ne postoji o njima nikakva informacija osim u popisu.

13 Dakle, mi imamo informaciju iz popisa - je li tako? - ali ne znamo kuda
14 su se kretali, da li su postali raseljena lica ili nisu do 1997. godine i 1998.,
15 tako da sa tog stanovišta nema ništa što smo mi mogli da uradimo.

16 Ja, međutim, nemam nikakve sumnje u odnosu na etnički sastav i našu
17 procjenu etničkog sastava. Mislim da je to vrlo dobra procjena i nepristrasna
18 procjena upravo zbog ovog dobrog reprezentativnog statističkog uzorka.

19 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Hvala.

20 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Mislim da je ovo zgodan trenutak da
21 napravimo pauzu i nastaviti ćemo sa radom za 20 minuta.

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 SUDSKI SLUŽBENIK: [simultani prevod] Ustanite, molim.
2 [Svedok se povlači]
3 ... Početak pauze u 10.30h
4 ... Sednica nastavljena u 10.57h
5 SUDSKA SLUŽBENICA: [simultani prevod] Ustanite svi.
6 Izvolite sjesti.
7 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Prije negoli nastavimo sa svedokinjom
8 idemo se pozabaviti jednim pitanjem koje je ostalo neriješeno od jučer.
9 Tužiteljstvo je zatražilo, odnosno naznačilo da će zatražiti da sutra
10 zasjedamo dulje da bi se dovršilo s jednim od svjedoka koji su zakazani za ovaj
11 tjedan. Rekli smo da ćemo danas ujutro pitati Obranu da reagira.
12 Što se tiče ostatka ovoga tjedna, smatra li Tužiteljstvo još uvijek da
13 je potrebno produženo zasjedanje? Podsjećam vas da nam je na raspolaganju
14 eventualno još jedna sesija, a to je sutra popodne.
15 G. HANNIS: [simultani prevod] Časni Sude, još je uvijek naš stav da
16 smatramo potrebnim jednu dodatnu sesiju, odnosno da se idući svjedok, odnosno
17 iduća sva svjedoka baze zločina obrade ovaj tjedan.
18 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Ali danas je srijeda, a jedna je
19 svjedokinja upravo započela svjedočiti, a Vi ste rekli još dva.
20 G. HANNIS: [simultani prevod] Da, časni Sude. ST-163.
21 SUDIJA HARHOFF: [simultani prevod] Ali ne i 227 i 251.
22 [Tužilaštvo se savetuje]
23
24
25
26
27
28
29
30

1 G. HANNIS: [simultani prevod] Naša je glavna briga da dovršimo sa
2 svjedokom ST-163 ovoga tjedna. Druga dva svjedoka zakazana za ovaj tjedan su
3 svjedoci u bazi zločina koji će svjedočiti o presuđenim činjenicama. To bi
4 trebalo biti veoma kratko. I ako bismo u petak imali vremena za jednog ili dva,
5 to bi bilo dobro. Ako ne, odgodit ćemo ih za idući tjedan ili neko kasnije doba.

6 No htjeli smo dobiti još jednu sesiju da bismo završili sa svjedokom ST-
7 163.

8 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Budući da je Obrana to mogla razmotriti
9 preko noći, nadam se da nemate problema s još jednom sesijom sutra popodne.

10 G. CVIJETIĆ: Časni Sude, nećemo praviti probleme oko jedne sesije.

11 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Gospodine Krgoviću, i Vaš je stav taj?

12 G. KRGOVIĆ: Yes. Nemamo mi problem sa ovom se...sesijom, ali kol'ko sam
13 ja razumeo poziciju Tužilaštva, ja mislim da svejedno imamo problem, jer svedok,
14 kol'ko sam razumeo i njega... kada sam razgovarao sa njim, mora da putuje u
15 petak - ovaj 163 - ujutru da bi prisustvô porodičnoj toj manifestaciji koja je u
16 subotu.

17 Tako da mislim da... da vam ova se... jedna sesija neće donijeti ništa
18 ako mora da završi sutra svedok svedočenje.

19 SUDIJA HALL: [simultani prevod] U stvarnosti nam je na raspolaganju samo
20 jedna sesija, pa ako s tim nema problema, onda ćemo planirati u skladu s tim.
21 Hvala.

22 [Gđa svedok je pristupila svedočenju]

23

24

25

26

27

28

29

30

1 [Pretresno veće i sudski savetnik većaju]

2 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Zahvaljujem. Sesija će biti od 14.30 do
3 16.00 sati.

4 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Gospodine Di Fazio, imam još jedno
5 pitanje za svjedokinju.

6 Gospođo Tabeau, onih 80% o kojima smo govorili, 80% prijavljenih
7 birača... Kako se određuje tih 80%?

8 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] To je procjena koju je napravio OSCE,
9 koji je pratio izbore i bili su nazočni u svakom uredu gdje su se prijavljivali
10 birači. I vjerujem da su bili i u kontaktu s lokalnim vlastima.

11 Kako rekoh, nema zapisa o veličini kućanstva 1997. i 1998.

12 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] I nema popisa osoba s pravom glasa?
13 To je, dakle, procjena - tih 80%?

14 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] Nema drugog popisa osim popisa
15 stanovništva. I kako rekoh, za pravo glasa treba biti obuhvaćen popisom
16 stanovništva i treba imati 18 godina barem.

17 Ali pretpostavljam da su lokalne vlasti imale podatke o pućanstvu koje
18 je živjelo u općinama. Znači, na temelju popisa stanovništva, s jedne strane,
19 plus podaci o lokalnom pućanstvu, na temelju toga je OESS mogao napraviti tu
20 procjenu. Ne znam tehničke detalje niti metodu koja je upotrijebljena, no posve

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 je normalno da međunarodni promatrači, tj. OESS prikazuju takve postotke,
2 odnosno postotke izlaska na birališta. I kako rekoh, to je 80%. Tu su još i
3 dvije atraktivne procjene. U jednom izvješću OESS-a vidjela sam 80% odziv, a u
4 drugom izvješću 89%. Oslonila sam se na nižu procjenu da budem konzervativnija i
5 da to ne bude precijenjeno.

6 Znači, to je barem 80%. Osim toga, na temelju većine tog popisa, 1997.
7 je bilo upisano 2,6 milijuna osoba, i ako primijenite, 80% onih s pravom glasa,
8 to je jednostavan izračun. Statistički, znači, smatramo da je barem 80% upisano.

9 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Hvala.

10 G. DI FAZIO: [simultani prevod]

11 P: Dio Vašeg izvještaja za predmet *Stanišić/Župljanin* odnosi se na neke
12 ograničene kumulativne podatke temeljene na dokumentaciji dobivenih od vlasti
13 Republike Srpske i mislim da dajete pregled toga u aneksu A5. Je li to točno?

14 O: Da.

15 P: Pokazao bih Vam samo dva dokumenta, pa nam recite jesu li dokumenti
16 koje ste rabili i koje ste dobili od vlasti Republike Srpske ti!

17 G. DI FAZIO: [simultani prevod] P452, molim Vas.

18 PREVODILAC: Ispravak prevoditelja: P425.

19 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Zahvaljujem.

20 P: Je li to dokument koji ste upotrijebili?

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Možda da odemo jednu stranicu dalje i u
2 srpskoj, i u engleskoj verziji.

3 P: Pošto smo vidjeli prvu stranicu i barem drugu stranicu, možete li
4 reći je li to jedan od dokumenata koje ste upotrijebili da dobijete podatke od
5 Republike Srpske?

6 O: Da. To je jedan od dokumenata. To je pregled iz 1993.

7 P: Hvala. A na prvoj stranici vidimo da je datum dokumenta svibanj 1993.
8 Napravljen je u SNB-u u Banja Luci - znači, Služba nacionalne bezbednosti u maju
9 1993.

10 Ako pogledamo Prijedor, vidimo tu statističke podatke od 42.000
11 Muslimana koji su se odselili, kao i 2.000 Hrvata. Upotrijebili ste ove
12 statističke podatke i druge iz općina obuhvaćenih optužnicom da izradite ovaj
13 dio svog izvješća?

14 O: Da, to je tačno. Bilo je važno imati kontekst koji obuhvaća razdoblje
15 od 1991. do 1997., a maj 1993. je mjesec koji može popuniti prazninu.

16 P: Hvala.

17 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Molim Vas da se pokaže dokument /?426/ i
18 mislim da je on označen samo radi identifikacije. Znači, P426, MFI - barem
19 mislim.

20 P: Pogledajte ponovno naslovnicu, pa onda idemo na stranicu 6. engleske
21 verzije.

22 G. DI FAZIO: [simultani prevod] A stranica B/H/S-a...

23 U B/H/S-u je to na stranici 6.

24 P: Ovaj dokument koji ste upravo vidjeli na ekranu, P426, MFI, je li to
25
26
27
28
29
30

1 drugi dokument kojim ste se poslužili za izradu ovog dijela svojeg izvješća?

2 O: Da.

3 P: Hvala. I mogu reći da se to odnosi na februar 1995. i to je opet
4 izradio Centar nacionalne bezbednosti u Banja Luci. I to pokazuje stanje u
5 Prijedoru 1991. Vidimo ovdje brojke: 47.000 Srba, 49.000 Muslimana i 6.300
6 Hrvata.

7 1995. za Prijedor vidimo 61.000 Srba, 49.454 Muslimana - a taj broj je
8 spao na 3.600 - a smanjuje se i broj Hrvata.

9 Jesu li to neke od brojka kojima ste se poslužili za izradu ovoga dijela
10 svojeg izvješća?

11 O: Da, to su te brojke.

12 P: Dobro.

13 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Zamolio bih Sudsko vijeće da usvoji P426
14 kao dokaz jer je upotrijebljen i u ovom izvješću. Već je u prošlosti usvajan u
15 spis. Sada molim da se u potpunosti usvoji u spis.

16 [Sudije većaju]

17 [Tužilaštvo se savetuje]

18 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Zahvalan sam svojem asistentu. Mislim da
19 je komentar Sudskog vijeća bio... T4071...

20 Tu se nalazi komentar Sudskog vijeća da će dokument biti označen za
21 identifikaciju do svjedočenja demografa.

22 Sada molim da se u potpunosti usvoji.

23

24

25

26

27

28

29

30

1 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Sada ćemo odznačiti oznaku MFI, znači,
2 ukloniti oznaku MFI.

3 G. DI FAZIO: [simultani prevod]

4 P: Kada ste izrađivali ovaj dio svojega izvješća na temelju ovih dvaju
5 dokumenata, vi - možda ne Vi osobno - ste nekako ispustili brojke za Sanski
6 Most, koji se pak nalazi u ovim dokumentima, ali nisu uvršteni u Vašu analizu.
7 Je li to točno?

8 O: Da. Netko je, bojim se, tipkajući izostavio dve brojke za Sanski
9 Most.

10 P: Dobro. I pripremili ste nove stranice - 23., 24. i 65. - koje su
11 jednake Vašem izvješću, no sada imaju točne brojke za Sanski Most, kao i za
12 Banja Luku, Donji Vakuf, itd. Je li to točno?

13 O: Da.

14 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Tužiteljstvo sada predlaže da se 10399.1
15 uključi kao sastavni dio izvješća zato jer su to ispravne stranice izvješća.

16 Znači da se sad možemo vratiti na 65ter, 10397.

17 Molim da se pokaže na ekranu.

18 Zahvaljujem. Onda odemo na stranicu 2. Zahvaljujem.

19 P: Gospođo Tabeau, ovo je analiza koju ste proveli koristeći materijale
20 iz ovih dvaju dokumenata, P425 i P426, zar ne?

21 O: Da, tako je.

22 P: Dobro. Ne bih se zadržavao, nego bih prešao ovu tablicu 3. što brže.

23

24

25

26

27

28

29

30

1 Prvi stupac, broj za 1991. - vidite te brojke tamo? Otkud Vam te brojke,
2 iz dokumenata ili nekih drugih izvora?

3 O: Počela bih sa stupcem za općine. Tamo ih je samo sedam.

4 P: Da, svakako. Trebao sam ja to reći. Ove brojke ne pokrivaju čitavo
5 područje iz optužnice, zar ne?

6 O: Da. Ovih sedam općina se podudaraju u dokumentima RS-a sa općinama iz
7 područja obuhvaćenih studijom za predmet *Stanišić i Župljanin*. Znači, to su
8 izvori koji se podudaraju. Zato ovaj tablica sadrži samo tih sedam općina.

9 I sada da prijeđemo na stupac koji je naslovljen "1991.", broj. To su
10 brojke koje su... U panelu A prikazuje Muslimane koji žive u sedam općina po
11 popisu stanovništva iz 1991.

12 P: Preostali brojevi u idućim stupcima - jesu li to brojevi koje ste
13 izvukli iz dokumenata?

14 1993. su iseljeni.

15 O: Da. I posljednji stupac je za usporedbu nekih postotaka iz naših
16 nalaza za te općine.

17 P: Hvala. Dobro. To smo obradili.

18 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Sada bih otišao na treću stranicu
19 dokumenta.

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 P: Ovi stupci koji grafički prikazuju brojke koje smo vidjeli na
2 prethodnim stranicama.

3 O: Da, to je tačno. Brojke za 1991. i 1995. su ovdje prikazane na
4 dijagramima kao stupci. Prvi dijagram je za Muslimane, drugi dijagram za Hrvate,
5 treći za Srbe. No važno je reći da brojke za 1993. nisu prikazane u ovim
6 dijagramima, nego samo u tablicama na prethodnoj stranici, a to su važne brojke,
7 zapravo.

8 P: Da. Hvala.

9 Zahvalan sam na tomu. Sada shvaćam što ste rekli. Dakle, ovo samo
10 pokazuje trenutne presjeke po izvorima RS-a za 1991. i 1995. Je li to tačno?

11 O: Da, to je tačno.

12 P: Znači, ako pogledamo Muslimane... Ovo su trenutni presjeci brojaka za
13 1991. i 1995. Vidimo da je se dramatično smanjio broj Muslimana u svim tim
14 općinama, zar ne?

15 O: Da, tako je. Dramatičan pad u svakoj od sedam općina između 1991. i
16 1995., i to po izvorima RS-a iz 1995.

17 P: Hvala. I ako odemo sada na dno, na posljednji dijagram koji se odnosi
18 na Srbe u tim općinama, vidimo porast - negdje veći, negdje manji, ali svakako
19 signifikantni porast.

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 O: Da, to je tačno. To je suprotna slika. Ovdje nema pada, nego je
2 znatan porast srpskog stanovništva u svakoj od tih sedam općina do 1995.

3 P: Ako pogledamo Hrvate u srednjem dijagramu, vidimo jedan iznimak, a to
4 je Ključ - iz nekog razloga da je tamo 1995. bilo više Hrvata nego 1991. Ali
5 osim te iznimke koja se sastoji u Hrvatima u Ključu, vidimo znatan pad broj
6 Muslimana, znatan pad broja Hrvata i znatan porast broja Srba što žive u tim
7 općinama, a to se temelji isključivo na izvorima iz RS-a.

8 O: Da, tako je.

9 P: Hvala.

10 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Ispričavam se, no moramo se vratiti na
11 drugu stranicu.

12 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Prije toga...

13 Gospođo Tabeau, brojke u lijevom stupcu - jesu li to postoci... postoci
14 ukupnog stanovništva?

15 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] Da, to je postotak Muslimana u ukupnom
16 stanovništvu.

17 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Hvala.

18 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Hvala.

19 Vratimo se sada na drugu stranicu.

20 P: Idemo samo pogledati Muslimane.

21 Pogledamo li Prijedor, recimo, imamo ovdje vrijednosti za 1991. 42.000,

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 po našim resursima, koliko ih se iselilo 1993. A zapravo, ne... ne 1993., nego
2 do maja 1993.

3 O: Da, tako je. Taj broj, 42.000, koliko ih se iselilo prijavljeno je
4 između 1991. i maja 1993., i to po izvorima iz RS za Prijedor.

5 Htjela sam još komentirati... Dok je 1991. muslimansko stanovništvo u
6 Prijedoru imalo ukupan postotak od 43,9%, vidimo pad, kada se iselilo 42.000 do
7 maja 1993. I ako odemo dalje do 1995. broj onih koji su ostali u Prijedoru u
8 februaru 1995. je 3.600.

9 P: Da, svakako.

10 O: A to je samo 5,4% ukupnog stanovništva 1995.

11 P: Da. Hvala.

12 Po tim policijskim izvorima iz RS-a, stanje se nije popravilo za
13 Muslimane - ne što se tiče nastanjenosti u Prijedoru. Idemo dalje od maja 1993.
14 jer je 1993. bilo oko 7.000 još u Prijedoru, barem po tim policijskim izvorima,
15 no taj broj je pao sa oko 7.000 na 3.600 1995.

16 O: A gdje je tih 7.000?

17 P: Od 49.000 oduzmete 42.000.

18 O: Aha, da, da. Da, to je Vaš izračun. Da, točno.

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 P: I konačno, ove plavo označene brojke predstavljaju statističke
2 podatke za Sanski Most, koji su iz nekog razloga izostavljeni, pa su onda
3 kasnije ponovo uvršteni.

4 O: Tako je.

5 Pročitajte li posljednji redak tablice za 1993., imamo ukupni broj
6 Musliman 93.470, a taj broj je oko 58% stanovništva, koliko je bilo Muslimana
7 1991. u tim općinama. Znači, to je broj koji se iselio do maja 1993. To je golem
8 broj. A do 1995. 23.807, koliko ih je još bilo tamo, činili su oko 15%
9 stanovništva po popisu 1991. Znači, oko 15% je tamo ostalo. To, jednostavno,
10 znači da je 85% otišlo, da ih više tamo nema. To je postotak onih koji tamo više
11 nisu u februaru 1995.

12 Taj je rezultat potpuno u skladu s onim što smo mi pokazali u svojem
13 izvješću, da te brojke potvrđuju opću sliku koju smo prikazali o nacionalnoj
14 strukturi i pokretima stanovništva.

15 P: Da, potvrđuju ono što ste Vi ustanovili kada ste pogledali dvije
16 trenutne snimke, za 1991. i 1997. No ovo potvrđuje tu situaciju u mnogo kraćem
17 roku od 1991., 1993.

18 O: Da, tako je.

19 P: I konačno, na dnu vidimo Srbe.

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 O: Da. Za Srbe ukupne brojke su opet u posljednjem retku. Bilo ih je oko
2 255.000 1991. Do maja 1993. prijavljeno je da se iselilo svega oko 1.000, što je
3 veoma mali postotak.

4 A do februara 1995. vidimo veoma velik broj, gotovo 300.000, a to je i
5 više nego je bilo stanovništva 1991., i to za oko 16,5%.

6 P: Ostavite otvorenu ovu stranicu o kojoj smo upravo govorili. A sada
7 bih Vam postavio neka pitanja o, naročito, Kotor Varošu.

8 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Molim da pokažemo na ekranu 65ter, 3382.

9 P: Da bismo to što brže obradili, postavljat ću malo sugestivna pitanja.
10 Nadam se da se niko neće buniti.

11 Niste se služili ovim dokumentom u izradi onog dijela Vašeg izvješća?

12 O: Nisam.

13 P: Vidimo kakav je ovo dokument. Vidimo da je to dokument RS-a koji
14 potječe iz Državne bezbjednosti Banja Luke i odnosi se na Kotor Varoš.

15 Ovaj dokument, za razliku od onih drugih, prikazuje stanje za juni 1994.
16 Znači, nakon maja 1993. sada imamo juni 1994., i to samo za Kotor Varoš. Vidimo
17 ovdje brojke za Srbe, Hrvate i Muslimane koji žive u Kotor Varošu.

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 Jesu li te brojke, grubo rečeno, u skladu s onim što ste malo prije
2 vidjeli?

3 O: Pa, da, iako ima nekih manjih razlika između ovog dokumenta i stanja
4 prije rata.

5 P: No mijenja li se ukupna slika?

6 O: Ne. Ukupna slika ostaje ista. Podaci iz ovoga dokumenta u junu 1994.
7 u velikoj su mjeri sukladni s podacima koje imam pred sobom u tablici 2 o kojoj
8 smo upravo govorili. Znači, slika koju imam za 1995. je uvelike jednaka ovoj
9 koja se prikazuje u ovom dokumentu za juni 1994.

10 P: Znači, ova slika koju stječete na temelju ovoga je uvelike u skladu
11 sa brojkama koje ste izvukli iz onih dvaju dokumenata RS-a, P426 i P425.

12 O: Da.

13 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Predložim da se usvoji u spis.

14 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Usvaja se...

15 SEKRETAR: [simultani prevod] ... kao dokazni predmet P1625.

16 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Zahvaljujem.

17 P: Idemo sada prijeći s prognanika na žrtve rata.

18 Ovo ste izvješće izradili baš za potrebe ovoga predmeta i odnosi se na
19 područje obuhvaćeno optužnicom za *Stanišića i Župljanina*, zar ne?

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 O: Da.

2 P: Ranije sam danas spomenuo onih 12 baza podataka kojima ste se
3 poslužili pišući ovo izvješće.

4 O: Da. Te baze podataka su navedene u izvješću.

5 P: Na stranici 5. i 6., zar ne?

6 O: Da, 5. i 6. u engleskoj verziji izvješća.

7 P: Neću Vam ih još pokazati.

8 Jeste li se opet poslužili popisom stanovništva da provjerite osobne
9 podatke osoba spomenutih u bazama podataka kojima ste se poslužili pišući ovo
10 izvješće?

11 O: Da, svakako. No tih 12 baza podataka što ste ih upravo spomenuli,
12 zapravo, je 12 velikih izvora koji izvješćuju o nestalima. To su izvješća za
13 žrtve, i to ratne žrtve. A ti izvori su širi. Obuhvaćaju veće područje od
14 područja obuhvaćenom predmetom *Stanišić/Župljanin*. Zapravo obuhvaćaju cjelokupni
15 teritorij Bosne i Hercegovine i čitav rat.

16 Za ovo izvješće u ovom predmetu poslužila sam se samo dijelom tih 12
17 baza podataka - dijelom koji je relevantan za područja obuhvaćena optužnicom u
18 relevantnom razdoblju. Osim toga sam se poslužila, među inim, i popisom
19 stanovništva iz 1991.

20 P: Na koji ste to konkretan način koristili popis stanovništva? Kako Vam
21 je to pomoglo kada ste razmatrali podatke i izvore iz ovih 12 baza podataka?

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 O: Radili smo to radi uparivanja. Mi smo uparivali evidenciju o žrtvama
2 sa informacijama o njima iz popisa iz 1991. i na taj smo način utvrđivali
3 njihove osobne pojedinosti i na taj način potvrđivali da se ne radi o fiktivnim
4 osobama, nego osobama koje su bile žive na početku ovih zbivanja sukoba u Bosni
5 i Hercegovini.

6 P: A kad je riječ o nacionalnosti, kakva ste informacije dobili iz tih
7 12 - ja ću ih tako zvati - 12 baza podataka? Da li ste iz toga izvukli neku
8 predstavu o tome što su po nacionalnosti bili ili ste za to koristili popis, a
9 preko baza podatak?

10 O: Nacionalna pripadnost se obično nije navodila u ovim izvorima koji su
11 se bavili žrtvama, tako da smo to preuzeli iz popisa stanovništva.

12 P: Trebao sam također spomenuti da postoje vremenska ograničenja vezana
13 za Vaš vještački nalaz, koji nije ograničen samo na područje obuhvaćeno
14 optužnicom, nego i na relevantan period - u ovom slučaju od aprila do decembra
15 1992. Vi ste na to fokusirali svoj vještački nalaz: dakle, područje obuhvaćeno
16 optužnicom i period april do decembar 1992.

17 O: Da, tako je.

18 P: Iz informacija koje ste prikupili iz tih 12 baza podataka, mislim da
19 ste uspjeli da sastavite spisak osoba ubijenih u tome periodu u tome području,
20 na kraju, nakon što ste završili sa proučavanjem.

21 O: Zapravo, radi se o popisu osoba koje su ili ubijene ili su nestale...

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 koje se vode kao nestale osobe.

2 P: Kako ste se pobrinuli da utvrdite da ljudi koji su navedeni kao
3 lišeni života iz ovog spiska statističkih izvora - tih 12 baza podataka -
4 stvarno jesu lišeni života, da se nisu, recimo, pojavili i glasali 1997.?

5 O: Kao što sam rekla, koristili smo popis stanovništva i 12 izvora
6 vezanih za žrtve, ali bilo je i nekih drugih izvora. Evidencija birača je
7 korištena da bi se eliminirali nepouzdana podaci o pojedincima. Osoba koja je
8 mrtva ne može biti živa i glasati.

9 Ali bilo je malo slučajeva o tome da se izvještavalo da su osobe koje su
10 navodno identificirane kao mrtve osobe poneki put su i one pronađene u popisima
11 birača. Pokušavam reći da nije sasvim jasno i da se može u potpunosti sa
12 sigurnošću potvrditi na temelju toga da neka osoba nije umrla i da je preživjela
13 rat.

14 Pokušavam to nešto reći. Ne znam da li sam baš jasno rekla.

15 Dat ću Vam jedan primjer. U predmetima vezanim za Srebrenicu mi smo
16 proučavali, tj. identificirali otprilike 24 evidencije u registru birača kod
17 žrtava za Srebrenicu. Mi smo proučili i to i pogledali kako su oni prijavljeni u
18 popisima birača 1997., 1998. i u drugim izvorima o preživjelom stanovništvu. 24
19 unosa su bila prijavljena u tim izvorima, a neki su od njih mogli naći u sva tri

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 čak izvora. A istovremeno neke od osoba su bile navedene kao nestale osobe iz
2 Srebrenice. Za neke od njih smo imali DNK identifikaciju, koja je napravljena
3 nakon proučavanja i ekshumacija. Dakle, tu je jasno da ne mogu osobe biti i
4 mrtve i žive.

5 Problem je u tome... Mi smo proučili, naime, te unose i odvojili smo one
6 koji su u sva tri izvora spomenuti kao preživjela i onda ih odvojili od onih za
7 koje je napravljena DNK identifikacija da su mrtvi. Ako postoji dokaz da je neko
8 mrtav i ako dolazi do poklapanja DNK rezultata sa onim rezultatima DNK koje
9 imaju preživjeli u porodici, mi smo tada prihvatili da je ta prijava točnija.

10 Od 24 izvorno prijavljena potencijalna preživjela mi smo 12 prihvatili
11 kao preživjele, a 12 smo potvrdili kao potvrđene smrti.

12 Ovo su kompleksna pitanja. Imamo primjere, recimo, prijavljivanja mrtvih
13 kao prognanika ili raseljenih lica, gdje su ljudi to radili kako bi dobili
14 dodatnu pomoć. To su praktične situacije u ratom obuhvaćenoj zemlji. Mi smo se
15 trudili da zabilježimo svaki slučaj gdje su mrtve osobe se našle u popisu birača
16 i to, jednostavno, ne treba uključiti niti među mrtve, niti među nestale osobe.

17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 Mi se tom metodologijom koristimo već neko vrijeme. Tu metodologiju
2 zovemo metodologijom dokazane smrti. Ukratko, metodologija je ovakva: kada
3 jednom imamo spisak žrtava, a to može biti spisak iz tablica iz optužnice, onda
4 pregledamo taj spisak, provjerimo kako su prijavljene te žrtve u naših 12 izvora
5 o ratnim žrtvama, s jedne strane, povežemo to sa popisom iz 1991. kako bismo
6 potvrdili osobne pojedinosti i činjenicu da su ti ljudi stvarni ljudi iz Bosne i
7 Hercegovine, pregledamo registar birača i onda napravimo jedan sažetak svih tih
8 rezultata.

9 To je ono što mi obično radimo kako bismo pružili što je moguće više
10 informacija za svaku pojedinačnu žrtvu.

11 P: Molim Vas, što je moguće kraće recite Pretresnom vijeću jeste li
12 utvrdili nešto značajno, dakle, značajne brojeve ljudi koje ste Vi izolirali iz
13 tih 12 baza podataka kao osobe koje su lišene života tokom područja obuhvaćenom
14 optužnicom u relevantnom periodu, a koje su se kasnije prijavili za glasanje.

15 O: Ja mislim da brojka nije bila značajna, iako ja osobno nisam tražila
16 te brojeve. Ali ono što sam govorila o Srebrenici, gdje smo imali 24
17 potencijalne osobe, od toga 12 prihvaćenih od ukupno 8.000 žrtava je, zapravo,
18 razmjeri o kojima govorimo.

19 Osim toga, ovakvi marginalni brojevi nemaju značajan utjecaj na opću
20 sliku koja je prikazana u našem nalazu.

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 P: Hvala. U Vašem vještačkom nalazu o žrtvama rata govorite i o
2 razlozima zbog kojih ste uključili neke baze podataka, iako Vi to zovete
3 statističkim izvorima. Znamo da ste ih koristili 12. Vi ste neke uključili, a
4 neke niste uključili.

5 Koje su osobine imali oni koje ste prihvatili, a koje osobine oni izvori
6 koje ste odbacili u dobivanju Vaših konačnih brojaka?

7 O: Tih 12 izvora ili baza podataka - kako Vi kažete - su osnovni dio
8 našeg metoda. To nije bilo kakav izvor vezan za žrtve rata. Tu se radi o 12
9 izvora koje mi smatramo najboljim postojećim izvorima vezanim za ratne žrtve u
10 Bosni i Hercegovini. Među njima su zapisnici o ekshumaciji; identifikaciju DNK;
11 zatim evidenciju nestali osoba ICMP-a,; zatim imamo vojnu evidenciju poginulih
12 vojnika i drugih osoba; također imamo evidenciju zvanične notifikacije vlasti
13 koje su se bavile statistikom i u RS, i u BiH, koji su sastavili ratnu
14 evidenciju broja smrti, i to na naš zahtjev, i dostavili ih mojem odjeljenju.

15 Izvori koje smo mi izabrali za ovaj vještački nalaz i za neke druge
16 nalaze nisu slučajno odabrani. Radi se o opsežnim izvorima koji imaju manje
17 problema od svih drugih izvora, iako oni nisu potpuni.

18 No, da pređemo na samu stvar! Neki od izvora koje imamo na raspolaganju,
19 jednostavno, nisu korišteni u ovom našem radu. Navedeni su primjeri i u mom
20 vještačkom nalazu. To su izvori koji su prikupile sve strane, i Bošnjaci, i

21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 Srbi, i Hrvati. Glavni razlog je, kao prvo, to što je obrađivanje odbačenih
2 izvora nešto što je već uključeno u ovih prihvaćenih 12 izvora - pod jedan. A
3 pod dva, kvaliteta izvještavanja u odbačenim izvorima je bitno niža od one u
4 onima koji su uključeni .

5 Pouzdanost je također jedan element. Izvori koje smo uključili su
6 razmatrani, kao i svi drugi, i uvjereni smo da su to dobri, pouzdani izvori.

7 I to je razlog zašto smo nešto odbili, a nešto prihvatili.

8 P: Hvala.

9 Posljednje pitanje o bazama podataka... Spomenuli ste da ih je 12. Jeste
10 li bilo što napravili da provjerite da se osobe ne broje više puta? Drugim
11 riječima, jeste li uspjeli izbaciti duplikate koji su se javljali između baza
12 podataka, kako unutar jedne baze podataka, tako i između njih?

13 O: Da, da, naravno. Mi uvijek provjeravamo da li postoje duplikati,
14 prvo, u svakom od izvora, a zatim kod kompiliranja, integriranja izvora, mi
15 gledamo da li ima preklapanja, da li ima, dakle, duplikata u tim različitim
16 izvorima. Duplikati, preklapanja se moraju ukloniti kako bismo dobili unose koji
17 govore o pojedincima koji postoje.

18 P: I taj konačni statistički izvor, niz brojeva, je ono što Vi zovete
19 integriranom bazom podataka u svom nalazu.

20 O: Da, to je točno. Ta integrirana baza podataka o smrtnosti je baza
21 podataka za cijelu zemlju Bosnu i Hercegovinu, jer to nismo radili samo za ovaj

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 predmet, nego i za cijelu zemlju, kako bismo mogli izvući statističke
2 pokazatelje za svaki predmet, za svaki događaja u ratu, svaki incident. Dakle,
3 to je ta integrirana baza podataka smrtnosti koja obuhvaća Bosnu i Hercegovinu
4 za cijeli period. A iz toga smo izvukli za ovaj predmet podatke na temelju dva
5 kriterija, a to je područje, dakle, općine koje su pokriveno optužnicom i
6 relevantni period, april do decembar 1992.

7 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Molim da pogledamo stranicu 8 vještačkog
8 nalaza o žrtvama rata. To je 65ter, broj 10400.

9 P: I želim Vam pokazati jednu tablicu.

10 G. DI FAZIO: [simultani prevod] To je na stranici 8 u verziji na
11 engleskom.

12 P: Mislim da to imate i na papiru.

13 Htio bih da kroz to prođemo što je moguće brže, gospođo Tabeau.

14 Dakle, tablica broj 1... brojke koje tamo vidite, to su brojke koje ste
15 izvukli iz ovih 12 baza podataka. I recite da li oni obuhvaćaju cijelu Bosnu, a
16 ne samo područje obuhvaćeno našom optužnicom.

17 O: Da, to je točno.

18 P: Hvala. Vidimo da tu imamo samo osam baza podataka, a do sad smo
19 govorili o njih 12.

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 O: 12 je izvora grupirano za analitičku svrhu zbog modela koji se
2 kasnije prikazao i jednostavno smo ih komparirali u osam grupa. Izvori slične
3 prirode su ukomponirani u po jedan. Federacija, RS i sve to skupa, gdje se
4 govori o žrtvama, je, zapravo, jedna grupa.

5 P: Ovi brojevi koje vidimo, šta nam oni pokazuju?

6 O: Ovaj prvi stupac nam govori o veličini svakog izvora. Dakle, ovaj
7 broj od 181.000 otprilike je ukupni broj unosa koji su korišteni za analizu.

8 P: Hvala. Sljedeći stupac. "Preklapanje je isključeno u veličini
9 izvora." Što Vam to znači?

10 O: To znači da je isključeno preklapanje. Dakle, broj za Bosnu i
11 Hercegovinu pojedinaca koji su u unosima je, dakle, 89.881 - dakle, skoro 90.000
12 za cijeli period rata.

13 P: To "isključeno preklapanje" znači da ste uklonili duplikate i da su
14 ovo finalne brojke?

15 O: Točno.

16 P: Znači 89.881 osoba mrtva u Bosni u tom periodu 1991.-1995.

17 O: Da. To je, ponovo, minimalni broj, kao i obično kod naših analiza.

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 P: Hvala. 89.881 mrtav vojnik i civil?

2 O: I mrtav ili nestali.

3 P: Ali uključuje i vojnike, i civile?

4 O: Da.

5 P: Sljedeći stupac: "Procenti uparenosti s popisom iz 1991.". Šta to
6 znači?

7 O: To je postotak unosa iz svih izvora koji su bili upareni sa popisom
8 stanovništva. U ukupnom broju imamo prosjek od 89,5%, dakle, skoro 90%, što je
9 visok postotak uparivanja.

10 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Oprostite, da li to znači da je
11 otprilike 10% unosa, dakle, ljudi koji su navedeni... da se nisu mogli naći u
12 popisu iz 1991. i da su vjerojatno došli od negdje drugdje?

13 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] Ne. To samo znači da nismo bili u stanju
14 da proglasimo da je tih 10% upareno, što je bilo rezultat nekih problemima kod
15 prijavljivanja.

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 Nismo ih mogli naći u popisu stanovništva zbog nedovoljnosti u sistemu
2 prijavljivanja.

3 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Hvala.

4 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Hvala. Da, to je bilo sve u vezi s tim.

5 SUDIJA HARHOFF: [simultani prevod] Gospodine Di Fazio, imate još pet
6 minuta vremena. Trebali biste zaključiti.

7 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Časni Sude, dosta sam brzo napredovao.

8 Da li biste mi dozvolili još 10 ili 15 minuta viška? Ja bih htio obraditi
9 konačni sažetak ovog vještačkog nalaza. To je vjerojatno najvažnije preostalo
10 pitanje. Imam još jedno ili dva pitanja koja bih nakratko obradio: pitanje
11 podjele brojki na smrti koje su povezane sa ratom, /?odnosno/ između civila i
12 vojnika. I to će malo duže potrajati. Samo zbog tog...

13 [Sudije većaju]

14 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Imate do pauze, gospodine Di Fazio, što
15 je ukupno 16 minuta. Da, 16 minuta.

16 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Hvala, časni Sude.

17 Molim sada broj 10400.2 po 65ter. Molim da se taj dokument prikaže na
18 ekranu.

19 [Pretresno veće i sekretar se savetuju]

20 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Gospodine Di Fazio, kažu nam da se taj
21 broj ne može pronaći u našem sistemu.

22 G. DI FAZIO: [simultani prevod] 10400.2?

23

24

25

26

27

28

29

30

1 Samo trenutak. A čini se da se radi o 10400.02. Da li to imamo? Hvala.

2 P: Ovo je glavni nalaz vještaka. Ovdje se, dakle, govori o glavnim
3 nalazima koji su izvučeni iz broja ljudi koji su lišeni života na području i u
4 periodu obuhvaćenom optužnicom. Period je april do decembar 1992.

5 O: Da, to je tačno.

6 P: Minimalni broj koji tamo vidimo na vrhu, od 12.000 osoba na tom
7 području u tom periodu, taj minimalni broj je broj individualnih unosa
8 zasnovanih na pojedincima.

9 O: Da. To su unosi o pojedincima koji su dokumentirani u naših 12
10 izvora. Za njih možemo dat osobne podatke, kao i podatke o smrti, nestanku u tom
11 periodu i na tom području, i još neke podatke koje možemo iznijeti za svaku od
12 žrtava.

13 P: Vidimo da je procijenjeni ukupni broj nešto što je sastavljeno do
14 minimalnog broja, i to tako što je tu sastavljen minimalni broj plus izuzeće i
15 procijenjeni zbir.

16 Molim Vas, objasnite što su "izuzeća" i što je "procijenjeni zbir koji
17 je manji od stvarnog". Molim Vas da to učinite šta je moguće kraće.

18 O: Kao prvo, imamo minimalni broj zbog toga što su naši izvori
19 nepotpuni. Ima jedan dio koji nedostaje, a mi ne znamo što tačno nedostaje. To

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 se statističkom metodom može procijeniti, korištenjem određenih modela. I u
2 našem vještačkom nalazu se "procijenjeni zbir koji je manji od stvarnog". Dakle,
3 to je ono što ne znamo koliko ima toga.

4 Kada smo izvlačili unose, koristili smo se kriterijem vremena i
5 područja. Ima cijeli niz unosa koji su nepotpuno uneseni. Znamo da se radi o
6 mrtvima ili nestalima iz 1992., ali ne znamo točno o kojem mjesecu se radi, pa
7 ih se mora izuzeti iz minimalnog broja. Ili znamo da postoje unosi koji su
8 obuhvaćeni periodom, ali ne znamo za koju su općinu. Također ih se treba
9 izuzeti.

10 Dakle, ovaj minimalni broj je minimalni na dva načina. Prvo, nisu mogli
11 uzeti u obzir biti svi relevantni unosi. I kao drugo, izvori su nepotpuni.

12 Dakle, ova prva komponenta od 2.278 je naša procjena unosa koji nisu
13 mogli biti izvađeni iz naših baza podataka zbog nepotpunosti podataka. A druga
14 komponenta je procijenjeni zbir, koji je manji od stvarnog jer je u potpunosti
15 neobuhvaćen našim izvorima.

16 Metodologija dobijanja tih brojeva objašnjava se u aneksu u našem
17 vještačkom nalazu, sa svim pojedinostima. I ova dva procijenjena zbroja koji su
18 manji od stvarnog ukupno iznose otprilike 5.000 slučajeva koji nisu uključeni u
19 naš minimalni broj.

20 Dakle, procijenjeni broj nije 12.047, nego 17.060 mrtvih i nestalih
21 osoba.

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 P: Hvala na objašnjenju.

2 Zatim govorite o podjeli na vojne i civilne žrtve. Ovih 37,8% vojnih,
3 nasuprot 62,2% civila, da li je to zasnovano na minimalnom broju ili na ukupnom
4 broju?

5 O: Na minimalnom broju, onom od otprilike 12.000. Dakle, radi se o
6 dokumentiranim žrtvama, a ta podjela na vojne i civilne žrtve je dio naše
7 metodologije, a to je zasnovano na izvještavanju iz drugih izvora.

8 P: U redu. Hvala. I na kraju radite nacionalnu distribuciju civila. Od
9 civila iz ovog broja od 12.047 - od civila, dakle kada se izdvoje vojnici - 84%
10 su Muslimani. Je li to točan odraz Vaših brojki?

11 O: Pa, da. Otprilike 85% civilnih žrtava bili su Muslimani, oko 8% su
12 bili Srbi, 3,5% Hrvati, a 3,8% ostali. Dakle, tu govorimo o žrtvama civilima. To
13 je nacionalni sastav civila žrtava - ono što vidimo na... tu u tablici 3 na
14 prethodnoj stranici, na kraju prethodnoj stranici.

15 U prvom stupcu te tablice broj 3 imamo apsolutni broj civila i vojnika.
16 Apsolutni broj civila je 704.099. To je minimalni broj civila. Od njih otprilike
17 85% bili su Muslimani.

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 O tome govorimo.

2 P: Hvala. Da pregledamo sada dijagram 4.

3 Ne znam kako da to zovem. Dijagram sa stupcima?

4 On je zasnovan na minimalnom broju, 12.047, a ne na onih 17.000.

5 O: Tako je.

6 P: Da samo na trenutak razmotrimo taj prikaz.

7 Među ukupnom broju Muslimana koji su lišeni života, tu imamo, dakle,

8 pojedince... Ne radi se o ekstrapolacijama, statističkim metodima. Govorimo o

9 minimalnom broju. Od svih Muslimana koji su lišeni života između aprila i

10 decembra 1992., a koji su stanovali u području obuhvaćen optužnicom u predmetu

11 *Stanišić/Župljanin*, otprilike 65% njih bili su civili.

12 O: Striktno govoreći, radi se o točno dvije trećine, 66,7%.

13 Dvije trećine Muslimana su bili civili, a jedna trećina su prijavljeni

14 kao vojnici u našim izvorima.

15 P: Još jedna karakteristika koja odmah proizlazi iz našeg grafikona je

16 da su Hrvati i ova grupa koja se definira kao "ostali"... da je bila

17 disproporcija između civila i vojnika koji su ubijeni, što ne vrijedi za grupu

18 "Srbi".

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 O: Da. Za grupu "Srbi" je 34% bilo civila, a 66% vojnika. Dakle, kod
2 nesrba je podjela tako da su dvije trećine civili među ukupnim brojem u toj
3 grupi žrtava, a preostalo vojska. A kod Srba je obrnuto, u širem značenju.

4 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Molim da pogledamo sljedeću stranicu,
5 drugu stranicu.

6 P: Molim Vas da pogledate grafikon 5. 1992. godine... Naime u ovom
7 grafikonu se govori o godinama 1992., 1993., 1994. i 1995.

8 O: Da.

9 P: Da li ovo govori samo o području obuhvaćeno optužnicom
10 *Stanišić/Župljanin*?

11 O: Da. Statistika koja se odnosi samo na 20 općina ove optužnice.

12 P: Dakle, područja optužnica da, ali ne i period, jer se govori o
13 sljedećim godinama, a Vi ste ove brojke dobili iz studije za cijelu Bosnu?

14 O: I jedno i drugo je tačno.

15 P: Možemo vidjeti da je za Muslimane u području obuhvaćenom optužnicom
16 1992. godina bila dramatična. Većina ih je ubijena te godine?

17 O: Tako je.

18 P: A očigledno je da je ostatak - dakle, nakon 1993., 1994. - da je tu
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 bilo relativno mirno, onda da je u 1995. ponovo došlo do porasta.

2 O: Tako je.

3 P: Te brojke uključuju i vojnike, i civile. Jesam li u pravu?

4 O: Da, u pravu ste.

5 P: Molim da sada pogledamo grafikon 7.

6 Ovdje se fokusirate na mjesece u 1992. godini. Pretpostavljam da ste
7 doba smrti dobili iz oni 12 baza podataka, gdje se navodi kada je neka osoba
8 umrla.

9 O: Tako je.

10 P: Da se sada fokusiramo na zeleno. To su Muslimani. Mi vidimo da je
11 tokom 1992. godine... Sad gledam prvi grafikon pod 7, koji se odnosi samo na
12 civile.

13 Dakle, 1992. za civile koji su živjeli u području *Stanišić/Župljanin*, u
14 periodu april do decembar te godine, da su za njih najgori mjeseci bili maj, jun
15 i juli, i da ih je tada života lišena većina.

16 O: Da, to je tačno. To sve je tačno.

17 P: Vidimo da isto vrijedi dolje i za pripadnike vojske. I sada moje
18 posljednje pitanje: ima li neki značaj ovaj razmjer za civile? Na vrhu piše
19 2.500 - to je grafikon 7 - a za pripadnike vojske je broj 1.600.

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 O: To je tačno. Da, to znači da je ova os jednostavno veća kod civila
2 jer ih je više poginulo. Međutim imam jedan drugi komentar: da ne postoji
3 identičnost između obrazaca kod civila i vojnika. Kod vojnika je mjesec juni taj
4 kada je došlo do, jednostavno, velikog skoka broja smrti, za razliku od
5 situacije kod civila, gdje se ipak, dakle, može reći da nije samo razmjer taj
6 koji je veći nego kod onog za vojnike, nego i obrazac nije isti.

7 P: U ta tri mjeseca - maj, juni i juli - tada je došlo do smrti puno
8 većeg broja civila nego vojnika, koji su u najvećem broju bili poginuli tokom
9 mjeseca juna.

10 O: Tako je.

11 [Tužilaštvo se savetuje]

12 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Ako mi dozvolite, časni Sude... Ja sam
13 završio glavno ispitivanje.

14 Imam samo još jednu stvar. Vi ste to spomenuli. Rekli ste da želite
15 donijeti odluke o tome koji dio izvještaja ili vještačkog nalaza iz predmeta
16 *Milošević* želite da bude uveden u spis nakon što čujete iskaz ovog svjedoka.

17 Da samo dam jedan još komentar! Da bi se razumio dokazni materijal,
18 Tužilaštvo smatra da je potrebno uključiti - ako želite izdati taj nalog -
19 sljedeće elemente: prvi dio - cilj i opseg iz nalaza u predmetu *Milošević*; zatim

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 aneks B - pregled izvora u cijelosti; aneks C - pregled metoda analize; i aneks
2 D - profesionalne kvalifikacije svjedoka.

3 Mi smatramo da su to neophodni dijelovi iz nalaza u predmetu *Miloševiću*,
4 koji bi Vam omogućio da razumijete ove vještačke nalaze. Kada budete donosili
5 svoje naloge, zamolit ću da se uključe i ispravci i sažeci koji su dio spiska
6 dokaznog predmeta.

7 Hvala.

8 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Nastavit ćemo za 20 minuta.

9 SUDSKI SLUŽBENIK: [simultani prevod] Ustanite, molim.

10 [Svedok se povlači]

11 ... Početak pauze u 12.06h

12 ... Sednica nastavljena u 12.37h

13 [Sudije većaju]

14 [Gđa svedok je pristupila svedočenju]

15 SUDSKA SLUŽBENICA: [simultani prevod] Ustanite, molim.

16 Izvolite sjesti.

17 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Časni Sude, ako dozvolite, možda prije
18 nego što svjedokinja nastavi... - jedan konkretan dokument koji nisam koristio
19 sa svjedokinjom - mislim da nije bilo ni neophodno, bar se nadam - i to je
20 dodatak o žrtvama rata, gdje su ispravke nekih štamparskih grešaka i neke
21 tabele. To je pripremljeno prije ljetne pauze i ja sam mislio da nije neophodno
22 da prolazimo kroz to i ako Odbrana nema nikakvih prigovora, onda bih Vas zamolio
23 da na kraju eventualno razmotrite da se to uvede zajedno sa ostalim izvještajima
24 vještaka. To je dokument koji po spisku 65ter nosi broj 10400.01.

25

26

27

28

29

30

1 I kao što sam rekao, to je samo dodatak sa nekim ispravkama koji se
2 odnose na izvještaj o žrtvama rata.

3 I ponovo, to je dokument koji po spisku 65ter nosi broj 10400.01.

4 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Izvolite, gospodine Aleksić.

5 G. ALEKSIĆ: Hvala, časni Sude.

6 Unakrsno ispituje g. Aleksić:

7 P: Dobar dan, gospođo.

8 Ja sam Aleksandar Aleksić, jedan od advokata u timu Odbrane gospodina
9 Župljanina. Imam za Vas neka pitanja.

10 Da ne bismo ponavljali stvari, ovo što ste već govorili sa kolegom
11 tužiocem, da sumiramo: Vi ste s jedne s... što se izvora tiče, statističkih, s
12 jedne strane ste imali popis stanovništva iz 1997... iz 1991. godine - pardon -
13 i usled nedostatka - ne kažem "uopšte" - podataka, ali niste imali podatke sve
14 do 1997. godine, pa ste te podatke iz biračkog spiska OEBS-a iz 1997. godine,
15 ovaj... uparili... uparivali sa podacima iz popisa stanovništva iz 1991. godine,
16 je li tako?

17 O: Da, tako je.

18 P: Da li mi možete reći, po Vašem profesionalnom saznanju, da li se
19 birački spiskovi igde drugde u svetu koriste za izradu naučno fundiranih
20 demografskih istraživanja?

21 O: Da. Birački listovi su korišteni u Kambodži za procjenu broja žrtava
22 režima Khmer Rouge u drugoj polovini 1970. godine. Koristio ih je američki
23 naučnik Patrick Heuveline.

24 P: U vezi... u vezi sa tim, da li Vas mogu pitati je li se taj izveštaj
25
26
27
28
29
30

1 koristi u sada isto *ad hoc* Tribunalu za Kambodžu?

2 O: U stvari, moguće je da se koriste. Rezultati njegovog istraživanja su
3 objavljeni u "Demografiji", a to je vodeća publikacija demografa u svijetu.
4 Izdaje se u Sjedinjenim Američkim Državama. I Patrick Heuveline... njegova
5 studija je dio jednog šireg pregleda koji sam ja napravila o žrtvama režima
6 Khmer Rouge u Kambodži, a njegovi rezultati su među pouzdanijim kada se uporede
7 sa drugim autorima.

8 Tako da je to moguće.

9 P: Kao što ste nam na početku rekli, Vi ste ovde pred ovim Tribunalom
10 svedočili u brojnim predmetima i dali ste brojne izveštaje, je li tako, koji se
11 tiču Vaše, je li, profesije, odnosno demografije?

12 O: Da, tako je.

13 P: I između ostalog, sle...svedočili ste u predmetu *Šamac*, odnosno *Simić*
14 *i drugi*?

15 O: Tako je.

16 P: I samo ću Vas podsetiti na jedan deo transkripta iz *Šamca*. To je...
17 datum je 10. jul 2002. godine, strana transkripta je 10784, kraj, i interesuje
18 me strana 108... 10785 - izvinite. Znači, na strani 10784, ovaj isti kolega
19 tužilac Gramsci Di Fazio Vas pita da nešto kažete o pouzdanosti izvora koje ste
20 koristili za pripremanje izveštaja.

21 Na sledećoj strani, na celoj strani - znači, 785 - Vi odgovarate o...
22 znači, objašnjavate popis stanovništva iz 1991. i koliko je pouzdan taj iznos...
23 i...izvor - izvinite - i onda u tački... od tačke 20 do 25 kažete...

24 Pročitaću na engleskom. [Simultani prevod] "Drugi izvor, popis glasača,
25 nije izvor koji možemo smatrati zvaničnim niti izvor koji se može
26 koristiti za stvaranje zvaničnih statistika. U ovim zemljama statističke vlasti

27

28

29

30

1 koriste takvu vrstu izvora za proizvodnju statističkih podataka."

2 "Ni u jednoj zemlji statistički organi ne koriste ovu vrstu izvora da bi
3 došli do statističkih podataka."

4 [na B/H/S-u] Da li se sećate da ste to rekli u predmetu *Simić*?

5 O: Možda sam to rekla, ali Vi ste, naravno, preskočili kontekst. Popis
6 glasača se nije koristio za stvaranje zvaničnih statističkih podataka. U
7 normalnim vremenima statistički organi ne koriste taj izvor da bi došli do
8 statističkih podataka. Ima drugih izvora.

9 Međutim u ratno vrijeme obično ne postoje normalni statistički izvori,
10 ili ako postoje, nepotpuni su i manjkavi, tako da u normalno vrijeme ne koriste
11 se popisi nestalih osoba da bi se izračunali statistički podaci, i u tome je
12 razlika. U normalno vrijeme imamo mnogo regularnih izvora, posebno u razvijenim
13 zemljama, a Jugoslavije je pripadala, ako nije bila najrazvijenija, pripadala je
14 razvijenim zemljama.

15 I u normalno vrijeme to ne bismo morali da koristimo, ali za
16 izračunavanje statističkih podataka koji se odnose na demografske posljedice
17 rata, onda se ponekad moraju koristiti nekonvencionalni izvori, kao što je popis
18 glasača.

19 P: U redu. I u svom izveštaju za ovaj predmet, i tokom direktnog
20 ispitivanja Vi ste rekli da je ekspertiza za ovaj slučaj dodatak koji se
21 nadovezuje na ekspertizu koju ste radili u predmetu Slobodana Miloševića i da su
22 za obe ekspertize korišćeni potpuno isti metodi i izvori, je li tako?

23

24

25

26

27

28

29

30

1 O: Tako je.

2 P: E sad, u izveštaju za slučaj Slobodan...Slobodana Miloševića - to je
3 strana 7 na srpskom, drugi paragraf; a strana 6 na engleskom, pretposljednji
4 paragraf - Vi kažete: "Treba imati na umu da se spisak birača ne može koristiti
5 da se napravi procena ukupnog broja stanovnika 1997. ili 1998. godine. On je
6 tada sigurno bio veći od 2,7 miliona glasača koji su uneti u spisak. Međutim on
7 se sa sigurnošću može koristiti prilikom izrade statistike koja karakteriše
8 nacionalni sastav i interno raseljene osobe i izbeglice u periodu 1997., 1998."

9 Je se slažete s tim?

10 O: Ja se sjećam nečeg sličnog i već smo o tome danas govorili. Kao što
11 se i Vi sjećate, ranije, tokom glavnog ispitivanja, govorili smo o tome. Ja mogu
12 samo da ponovim ono što sam već rekla danas, a to je da ne možemo uzeti
13 populaciju registrovanih glasača kao potpunu informaciju o stanovništvu koje je
14 živjelo u zemlji u vrijeme izbora, ali to je veliki i pouzdan uzorak tog
15 stanovništva.

16 P: I u vezi sa tim, Vi ste i u današnjem ispitivanju govorili o tim...
17 praktično, da ste uzimali najmanje moguće brojke iz ovih izvora iz 1997., ako
18 sam Vas dobro ja razumeo.

19 O: Tako je.

20 P: E sad, možda se nećete složiti sa mnom, ali ako su to najmanje moguće
21 brojke za 1997. godinu i 1998., da li ste Vi te najmanje moguće brojke uporedili
22 sa najvećim mogućim brojkama iz 1991. godine, iz popisa stanovništva?

23 O: Da.

24

25

26

27

28

29

30

1 P: I to nije bio problem za Vas prilikom izrade?

2 O: Mislim da Vas nisam dobro shvatila.

3 Kad kažete "uporedili", da li mislite "gledali" ili "analizirali"? Šta
4 ste mislili pod tim kada ste rekli da li sam to uporedila? Naravno, ja sam došla
5 do određenih brojeva takođe o stanovništvu na temelju popisa glasača, i to se
6 nalazi u dodatku izvještaju za ovaj predmet. Tu su brojevi glasača,
7 registrovanih glasača, zatim uzorak, veličina uzorka za svaku etničku skupinu u
8 svakoj opštini, i pored njih su brojevi iz 1991. godine i u tom smislu brojevi
9 su prisutni u mom izvještaju. Ali kao što sam ja već ranije danas naglasila,
10 apsolutni brojevi iz 1997. godine se ne odnose na cijelo stanovništvo. Prema
11 tome ne mogu se upoređivati sa ukupnim stanovništvom iz 1991. godine, i sad to
12 ponavljam.

13 P: Ja Vas razumem, al' shvatite i Vi nas. Makar većina u ovoj sudnici,
14 ovaj... nije dobra ni sa statistikom, i matematikom, i svim tim Vašim metodama,
15 tako da ja pokušavam da... da to nekako prevedemo na običan jezik da bih ja
16 mogao da razumem.

17 Kao što ste već rekli nekoliko puta, znači, u biračkom spisku iz 1997.
18 godine n...nema podataka o nacionalnom sastavu, odnosno nacionalnoj pripadnosti.
19 I Vi ste rekli da ste taj podatak preuzeli iz popisa iz 1991. godine
20 meto...metodom upoređivanja, je li tako?

21 O: Da.

22 P: E sad, u naučnom... odnosno u naučnom smislu, da li se to onda može
23 smatrati nezavisnim izvorom ako imate jedan izvor informacija... podataka i onda
24 mu nakalemite neki drugi deo iz drugog izvora? Znači, jednom izvoru nakalemite
25 nacionalnost iz drugog? Je l' se može onda govorili o nezavisnom izvoru?

26

27

28

29

30

1 O: Mislim da je pitanje nezavisnog izvora ovde potpuno irelevantno.
2 Imamo dva povezana izvora koji se odnose na isto stanovništvo, jer stanovništvo
3 glasača je podgrupa stanovništva iz popisa, i nije ništa pogrešno u uparivanju
4 ta dva izvora i uzimanju dijelova informacija iz izvora A i prebacivanju u izvor
5 B da bi se došlo do statističkih podataka. To nema nikakvih problema ni
6 statistički, niti bilo kakvih drugih problema, a pitanje nezavisnosti izvora je
7 potpuno irelevantno.

8 P: U redu. E sad, što se tiče procena broja stanovnika, da li se slažete
9 sa mnom da, s jedne strane, imate stanovništvo iz 1991. godine, koje je rođeno
10 pre 1980. godine, što znači da bi 1997., 1998. bilo punoletno, je li tako?

11 O: Ne vidim šta je Vaše pitanje.

12 P: Jasno. Preć...preći ću na sledeće.

13 Da li to stanovništvo, rođeno pre 1980. godine, prod...podrazumeva da je
14 za 1991. godinu uzeto u obzir sve ono što je te godine bilo punoletno plus koji
15 su... oni koji su 1991... nisu bili punoletni, ali imaju 12, 13, 14, 15, 16 i 17
16 godina, ali bi mogli biti glasači 1997. godine?

17 O: Pa, to je ono što smo mi uradili. Iz popisa stanovništva smo uzeli
18 podgrupu stanovništva, ljudi koji će kasnije u budućnosti - dakle, 1997. - po
19 prvi put imati pravo glasa. Dakle, u pravu ste. To je ukupno stanovništvo iz
20 popisa, ako je to Vaše pitanje.

21 P: Jeste. I na to imam sledeće pitanje... na osnovu ovoga. Možete li da
22 nam... reći - jer to u izveštaju ne postoji - koliki je broj stanovnika koji
23 objektivno 1991. godine ima 18 i više godina, a koliko je bilo ovih drugih lica

24

25

26

27

28

29

30

1 koji bi mogli biti glasači?

2 O: Ne mogu to napamet reći. Mogla bih to statistički izračunati, ali je
3 to irelevantno jer metod koji smo mi koristili u svojoj studiji je
4 longitudinalni metod. To znači da smo longitudinalno pratili iste osobe tokom
5 vremena, tako da je starosna dob ljudi koji su imali pravo glasa 1991. godine
6 bila važna samo sa stanovišta da li su imali pravo glasa 1997. godine.

7 To ne znači da smo mi uzeli sad jedan presjek stanovništva 1991. sa
8 stanovništvom od 18 godina i starijim; isto tako presjek stanovništva sa
9 stanovništvom od 18 godina i starijim 1997. godine. Mi smo radili sa
10 longitudinalnim podacima i pratili smo i istu osobu tokom vremena. Prema tome
11 starosna struktura stanovništva koje je imalo pravo glasa 1991. godine nije
12 važna, ali ako želite, ja Vam mogu dostaviti i taj podatak.

13 P: A da se nadovežem na ovo Vaše pitanje, ovaj... a da li su... je važno
14 bilo koliko je... odnosno da li ste potencijalnim glasačima iz 1997. godine
15 smatrali sve one stanovnike koji su 1991. imali preko 75 godina?

16 O: Koliko ja znam, ne postoji ograničenje, starosno ograničenje za pravo
17 glasa. Kada govorim o ograničenju, mislim na gornje ograničenje. Ali
18 pretpostavljam da bi se moglo očekivati da stariji ljudi zbog zdravstvenog
19 stanja ili društvenog stanja su manje zainteresovani za glasanje, ali formalno
20 ne postoji gornja granica za pravo glasa.

21 P: U tom... to... tu ću se složiti sa Vama, ali... Moje sledeće pitanje:
22 da li ste Vi imali neku bazu podataka o mortalitetu, znači, na osnovu koje ste
23 mogli isključiti iz popisa stanovništva iz 1991. godine sva ona lica koja su
24 umrla bar prirodnom smrću u tom periodu, 1992., 1993., 1994. do 1997., pa samim
25 tim nisu mogli biti birači 1997. godine?

26 O: Pa, imam neke informacije o prirodnoj smrti tokom rata. Nemam za

27

28

29

30

1 1996. i 1997. I imam podatke o žrtvama rata u cijeloj zemlji i tu je približno
2 barem 90.000 smrtnih slučajeva. Dakle, očigledno je: mrtvi ljudi ne glasaju, je
3 li tako? Prema tome nije automatski smatrano da će svi ljudi koji su imali pravo
4 glasa pram popisu 1991. godine biti registrovani glasači na izborima 1997. To je
5 sasvim očigledno zapažanje.

6 P: A recimo da ste... Rekli ste, imali ste... Mislim da ste u glavnom
7 ispitivanju rekli da ste dobili neku - 2004. godine - neku bazu podataka o
8 mortalitetu. Da ste imali te podatke, odnosno da ste ih uključili, da li ste
9 isto tako metodom upoređivanja, odnosno uparivanja smanjiti popis stanovništva
10 iz 1991. godine po istom metodu kako ste uparivali i preuzimali nacionalnost
11 glasača iz popisa.

12 Ako me niste razumeli... Ako sam ja dobro shvatio Vaš rad, znači, Vi
13 glasača registrovanog za glasanje 1997. nađete u popisu 1991. godine prema
14 određenim kriterijumima o kojima će biti reći i zatim preuzmete njegovu
15 nacionalnost, je li tako?

16 O: Tako je.

17 P: E! Zar ni... zar niste mogli isti princip da koristite - znači, da
18 nađete sve umrle prirodnom smrću - i da isključite mogućnost da su oni bili
19 potencijalni birači 1997. godine.

20 O: Ako su mrtvi, oni onda nisu na popisu glasača jer su mrtvi. Prema
21 tome to je zaista irelevantno.

22 Stvar je u tome da... Ja ne mislim da je to bitno za naše procjene o
23 etničkom sastavu stanovništva 1991. ili 1997. Tu nije bilo nikakvog otklona,
24 nikakvog subjektivnog usmjeravanja podataka u odnosu na nestale osobe, mrtve,
25 prirodnom smrću, neprirodnom smrću. Sve to nije bilo bitno za to.

26 P: I znači, da zaključimo ovaj deo... Znači, skup stanovništva iz 1991.
27 sadrži, znači, lica koja su 1991. imala 18 i više godina, lica koja će tek 1997.

28
29
30

1 imati 18 i više godina, i nepoznati broj umrlih lica u periodu od aprila 1991.
2 do izbora 1997. godine, je li tako? Da li ćete se složiti s tim?

3 O: Stanovništvo iz popisa obuhvata, naravno, sve koji su živjeli u Bosni
4 u vrijeme popisa. Neki od tih koji su živjeli u Bosni u to vrijeme umrli su
5 prirodnom smrću ili uzrokovano ratom. To je činjenica i to je sve što mogu da
6 kažem.

7 P: Da li mi... Mislim da te Vi već odgovorili da ste tokom izrade ovog
8 izveštaja imali neke izvore iz Republike Srpske, ali za... ne za... za 1993. i
9 1995. godinu. A da li su Vam bili dostupni zvanični statistički podaci - znači,
10 to je Republički zavod za statistiku Republike Srpske - o broju stanovnika za
11 1996. i 1997. godinu?

12 O: Nisam imala nikakve statističke podatke iz Statističkog zavoda
13 Republike Srpske za 1996. i 1997. i mislim da ako su oni imali neke statističke
14 podatke o stanovništvu, to su morali biti procjene stanovništva, a ne rezultati
15 popisa, kada se stanovništvo broji.

16 P: Apsolutno se slažem s Vama, ali po... ja ću Vam izneti podatak da su
17 procene, znači, zvanične statistike Republike Srpske da je u Banja Luci 1997.
18 godine bilo 218.590 stanovnika, a prema vašem izveštaju Banja Luka ima 86.459.
19 Ali to su samo svi punoletni birači. Izvinjavam se, to su različite kategorije.

20 Preći ćemo na nešto drugo. Vi ste u svom izveštaju rekli da sve ljude
21 koji su pre ratnih zbivanja otišli na radu u inostranstvo i koji su se 1997.
22 javili iz inostranstva da glasaju tretirali kao izbeglice. Je l' se slažete?

23 O: Da.

24 P: U svom izveštaju u predmetu *Milošević*, u kome Vi objašnjavate
25
26
27
28
29
30

1 metodologiju svog rada i kažete na strani šest - isto i engleska, i srpska
2 verzija - kažete: "Da nije došlo do rata u Bosni i Hercegovini, predcenzusna
3 emigracija bi se možda vratila, ali su se 1997., 1998. godine upisali kao
4 glasači koji još uvek žive van zemlje. Stoga smatramo da se svi glasači izvan
5 zemlje mogu i trebaju smatrati izbeglicama."

6 O: Da, to sam napisala.

7 P: A na osnovu kojih relevantnih činjenica Vi izvodite ovakav zaključak,
8 odnosno da li se pod bilo kakvu statističku kategoriju može podvesti šta bi neko
9 možda uradio, želeo? Kako Vi znate šta je ko mogao ili želeo da uradi? To je
10 subjektivna stvar. Malopre ste rekli nešto oko objektivnosti.

11 O: U pravu ste da ja nisam proučavala namjere, namjeru o povratku i
12 slične stvari.

13 Međutim, ja jesam proučavala to sa statističkog stanovišta. U izvještaju
14 za predmet *Milošević*, u jednom posebnom dodatku, govori se u isključivo o
15 pitanju stanovništva u inostranstvu - kako ga zovemo - i uticaju tog
16 stanovništva koje je u inostranstvu u vrijeme popisa na naše statističke podatke
17 o raseljenim licima, izbjeglicama i interno raseljenim licima.

18 U tom dodatku, ako bih mogla da Vam skrenem pažnju na to... To je
19 dodatak B4, a to je izuzetno relevantno za Vaše pitanje... - bilo je približno
20 420.000 osoba, ako se ja sjećam dobro, koje su u glasačkim spisima vođene kao
21 glasači van zemlje.

22 Postavlja se pitanje koji dio tog stanovništva je napustio zemlju nakon
23
24
25
26
27
28
29
30

1 popisa, a koji dio je napustio zemlju prije popisa stanovništva.

2 Mi smo proučavali taj broj i identifikovali samo 28.000 osoba,
3 približno, koje su napustile zemlju prije popisa 1991. godine. I to je izuzetni
4 mali dio cijelog stanovništva koje je popisano u tom popisu. I dalje u tom
5 dodatku pokazujemo da taj subjektivni otklon u odnosu na tu malu grupu je po
6 našim statističkim podacima zanemariv, jer to ima izuzetno mali uticaj na naše
7 statističke podatke o interno raseljenim licima i izbjeglicama i etničkom
8 sastavu.

9 U našim statističkim podacima postoje dva koncepta stanovništva:
10 stanovništvo *de facto* i stanovništvo *de jure*. *De facto* stanovništvo je
11 stanovništvo koje zaista živi na teritoriji zemlje u vrijeme popisa. *De jure*
12 stanovništvo je stanovništvo koje obuhvata *de facto* stanovništvo i takođe i
13 osobe koje su privremeno u inostranstvu. To znači nisu fizički prisutne u zemlji
14 u vrijeme popisa.

15 Prema tome, Bosna i Hercegovina i cijela bivša Jugoslavija su bile
16 poznate po tome da su velike grupe ljudi bile privremeno u inostranstvu i taj
17 fenomen je počeo 1970-ih godina i nastavio se sve do izbijanja rata 90-ih
18 godina.

19 Dakle, mi smo upoređivali etnički sastav u opštinama u Bosni i
20 Hercegovini i za *de facto* stanovništvo, i za *de jure* stanovništvo. To znači i
21 isključujući, i uključujući stanovništvo koje se privremeno nalazilo u
22 inostranstvu. Rezultat ovog istraživanja je, koliko se ja sjećam je da su bile
23 samo dvije opštine u kojima se etnički sastav razlikovao ako bismo umjesto *de*
24

25

26

27

28

29

30

1 *jure* stanovništva bazirali svoje analize na *de facto* stanovništvu. To su samo
2 dvije opštine od 109 opština, koliko ih je bilo u cijeloj zemlji. Dakle, to je
3 uticaj koji se mogao primijetiti u našim statističkim podacima.

4 Mislim da sam čak procijenila i grešku, odnosno taj otklon koji je manji
5 od 5% i to je obično prihvatljiva greška u statističkim proračunima. A ako biste
6 željeli da pogledate taj dodatak B4...

7 P: Ne, ne, ne.

8 O: U ovom dodatku možete da pronađete to cijelo objašnjenje u odnosu na
9 Vaše pitanje i moj odgovor, a to je da nema značajnog uticaja uopšte.

10 I treba pomenuti još jednu važnu stvar, da u tom ukupnom broju glasača
11 van zemlje, barem 100.000 pojedinaca su putovali 1990. između svog stalnog
12 mjesta boravka u Bosni i Hercegovini i mjesta gdje su radili u Hrvatskoj ili
13 Srbiji, tako da su se oni vraćali kući svake sedmice. Neki su se vraćali i
14 svakodnevno. Veliki broj se vraćao svakodnevno. I u stvari mi smo njih nazivali
15 *de jure* stanovništvo, ali to je bilo *de facto* stanovništvo koje je živjelo u
16 istoj zemlji. To objašnjava suštinu problema, tako da se ja ne mogu složiti da
17 stanovništvo koje se privremeno nalazilo u inostranstvu je imalo veliki uticaj
18 na naše statističke podatke.

19 P: Imajući u vidu da ste sad rekli da je celo područje bivše Jugoslavije
20 bilo poznato po tim migracijama i da su ljudi 1950-ih, 1960-ih godina odlazili u
21 inostranstvo na tzv. privremeni rad, znači, ne možemo te neke migracije i pre...

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 koje su se desile mnogo pre ovih događaja, ne možemo da... da... ne možemo
2 smatrati ratnim posledicama, i to... taj deo se morao isključiti. Možda je za
3 Vaše istraživanje nevažno, ali ja... U redu.

4 O: Ako ja mogu iznijeti svoj komentar ovde... Da Vam navedem jednu dobru
5 ilustraciju ovog raspona poslijeratne migracije. Krajem rata u Bosni i
6 Hercegovini više od 2 miliona ljudi su bili raseljena lica ili izbjeglice. U
7 suštini, UNHCR je procijenio da je 2,2 miliona ljudi koji su na kraju rata bili
8 raseljeni interno ili eksterno.

9 Ako uzmete u obzir veličinu stanovništva 1991., a to je bilo 4,4
10 miliona, govorimo o 50% ljudi koji su postali raseljena lica interno ili
11 eksterno. Ako kažete da je to redovna migracija, edukativna, u svrhu posla, u
12 svrhu ujedinjenja porodice, žao mi je, ali ja se apsolutno ne slažem s Vama.
13 Migracija uzrokovana ratom je nešto što je potpuno drugo one predratne
14 migracije, koja je bila uglavnom ekonomski uzrokovana u slučaju Jugoslavije.

15 P: Ja se s tim slažem... s Vama. 'Ajte, nećemo o drugom sada da
16 razgovaramo.

17 Vi u svom izveštaju u ovom predmetu kao kažete... To je strana 5,
18 posledni paragraf... strana 6 na srpskom; na engleskom je strana 7. Vi kažete:
19 "Da bismo povezali ove dve vrste pojedinačnih podataka", a misli se na popis iz
20 1991. i biračke spiskove, primenili smo složeni postupak uparivanja. U tom
21 postupku..."

22 PREVODILAC: Samo malo sporije! Hvala.

23 G. ALEKSIĆ: Izvinite.

24 P: "U tom postupku ogromna većina lica upisanih u biračke spiskove - oko
25 80% - pronađeno je u popisu stanovništva 1991. godine."

26 Je li tako?

27 O: Da, tako je.

28

29

30

1 P: E sad, možete li nam... Hajde da pogledamo tabelu 1M. To je strana i
2 na srpskom, i na 30... i na engleskom je strana 30.

3 G. DI FAZIO: [simultani prevod] O kojem nalazu govorimo?

4 G. ALEKSIĆ: Za... za ovaj predmet.

5 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Predmet *Milošević*?

6 G. ALEKSIĆ: *Stanišić*.

7 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Ili onaj dodatak? A ovaj... za ovaj naš
8 predmet! Oprostite, oprostite.

9 G. ALEKSIĆ: Da. Znači, 65ter, 10399. Znači, strana 30. Samo...

10 P: Znači, Vi kažete da stanovnika svih nacionalnosti 1991. godine ima
11 817.898 i sa njima ste uparili, iz... po uzorku na stanovništvo iz 1997. godine,
12 uparili ste triste... 376.050 lica, i to je 45,9%.

13 Je l' mi možete objasniti o čemu se ovde radi?

14 O: Da, mogu. Ova brojka od 376.000 otprilike nije brojka uparenih
15 glasača koja se direktno može povezati s onom brojkom od 850.000 hiljada,
16 otprilike. Ovdje u tablici 1 - bilo da se govori o Muslimanima ili o nekoj
17 drugoj etničkoj grupi - mi tu predočavamo brojke stanovništva iz 1991. i 1997.
18 Ovo je prikaz koji govori da je stanovništvo koje je živjelo u tim općinama
19 1991. i 1997. prikazano odvojeno.

20 Ali ako malo razmislimo i uzmemo stanovništva iz 1991. godine, gledamo
21 kako su se te osobe kretale tokom ratnog perioda i poslijeratnim godinama, pa do
22 1997., zbog čega bi se trebalo očekivati da ih se pronade u istim općinama
23 prikazanim u ovoj tablici?

24

25

26

27

28

29

30

1 Dakle, ovdje se radi o tablici koja je pripremljena prema općinama koje
2 su bile obuhvaćene ovim predmetom, na primjer osobe iz Prijedora, koje su u
3 Prijedoru bile - njih je bilo 94.000 svih nacionalnosti, a otprilike 40.000 ih
4 je bilo Muslimana. To možemo vidjeti na stranici 30. Dakle 94.000 ukupno; 40.000
5 Muslimana.

6 Prijedor je jedna od općina gdje je došlo do ekstremnih kretanja
7 stanovništva, kao što smo danas ranije razgovarali. Veoma veliki brojevi
8 Muslimana su otišli iz te općine i /?završili/ u nekim drugim općinama. Te druge
9 općine su u Federaciji, a ne u Republici Srpskoj, kako je definirana naša tema
10 proučavanja. Dakle, taj broj koji zatičemo 1997., koji su na početku prijavljeni
11 u Prijedoru, a da ih ima 40.000, tu se radi o potpuno drugim ljudima. Zašto? Jer
12 su Muslimani se odatle iselili, Srbi uselili. Statistika iz 1997. ne daje nam
13 utisak o uparivanim unosima koji se mogu direktno usporediti sa stanovništvom iz
14 1991. za određenu općinu, nego se prikazuje status iz 1997. To se može napraviti
15 na temelju popisa birača.

16 Ali kada pogledamo tablicu 2, gdje se govori o interno prognanim licima,
17 i kada tu usporedimo povezane unose, naime, tu možemo gledati originalnu općinu
18 i kako su se oni kretali u druge općine.

19 I onda na taj način vidimo kako funkcioniра uparivanje.

20 P: Sad upravo to sam hteo da Vas pitam. Znači, kod svih tabela sva... u
21 svim tabelama 2 - znači, ajde da uzmemo 2M - prva stavka, gde Vi govorite:
22 "Ukupno stanovništvo identifikovano do 1997. godine...", Vi govorite o 439.601

23
24
25
26
27
28
29
30

1 licu, a tamo ih je bilo 376.053. Možete tu razliku da mi objasnite? Da li je ta
2 razlika zbog toga što... što se računa bez razlike u kojoj opštini Bosne i
3 Hercegovine su oni pronađeni. Je l' zbog toga ta razlika, ako sam Vas razumeo?

4 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Oprostite, zamolit ću da se na ekranu
5 prikaže tablica 2.

6 G. DI FAZIO: [simultani prevod] Časni Sude, samo jedna stvar koja
7 proističe iz ovog pitanja: od svjedokinje se traži da nešto usporedi. Mi znamo
8 za jedan od elemenata usporedbe, ali ne znamo šta je to "drugdje", o kojem se
9 govori. O kojoj se to "drugoj" tablici možda govori?

10 G. ALEKSIĆ: O ovoj iz prethodnog odgovora. Svedokinja je odgovorila,
11 tablica na... svim tablicama 1 iz nje... njenog... Ona je objasnila u prethodnom
12 odgovoru kako je došlo do toga u tablici jedan. Znači, ja sad samo kažem: u svim
13 tablicama 1 se kaže - na primjer 1M - se kaže: "Uzorak stanovništva iz 1997.
14 Svi... sve nacionalnosti." I kažu se: 376.050 stanovnika. A ovde u tablici se
15 kaže: "Ukupno stanovništvo 1997. Svi 439.601 stanovnik", odnosno...

16 Ako možete da nam to pojasnite.

17 PREVODILAC: Sudija Delvoie nije uključio mikrofona.

18 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Tražimo tu tablicu 2. Na kojoj je to
19 stranici?

20 G. ALEKSIĆ: 38.

21 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Hvala.

22 G. ALEKSIĆ: Izvinite.

23

24

25

26

27

28

29

30

1 G. DI FAZIO: [simultani prevod] To počinje na stranici 37. 38 na
2 engleskom ili 37? O čemu se radi?

3 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Pa, imamo sada tablicu 2 na ekranu.
4 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] Mogu li početi odgovarati?

5 Kao prvo, željela bih razjasniti da ove tablice u aneksu A, A1, A2, A3
6 nisu nešto što se može koristiti da bi se dobili točne stope podudaranja. To je
7 pod jedan.

8 Kao drugo, želim razjasniti da se u ovim tablicama vide dvije vrste
9 stanovništva koje su prikazane. Ovo prvo je nešto što zovemo "stanovništvo U",
10 za razliku od "stanovništva IZ". Koja je tu razlika? Treba znati da u analizi
11 migracije stvari treba sagledavati iz dvije perspektive: općina porijekla,
12 mjesto porijekla i općina ili mjesto kao odredište. Dakle, ovo je jedan
13 dvodimenzionalni proces i ovo je prikazano u aneksu A.

14 Aneks A nam govori u perspektivi "stanovništvo U". Dakle, tu su općine
15 gdje se vidi odakle je neko stanovništvo.

16 Za 1991. imamo brojeve iz popisa, koji nam govore da je to bilo
17 stanovništvo "u" tim općinama 1991.

18 Zatim idemo dalje. Pogledajmo za uzorak stanovništvo za 1997. i ponovo
19 se radi o stanovništvu koje se nalazi "u" toj općini, a govorimo tu o općinama
20 porijekla u godini 1997. Dakle, ovdje imamo dva izvotka situacije. Važno je
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 shvatiti da je stanovništvo 1997. sastavljeno od dvije grupe stanovništva. Jedno
2 su oni koji nisu se nikuda micali iz općine, ali imamo i novopridošle. Imamo i
3 one koji nisu tu navedeni jer su otišli. Međutim, ovdje se radi o uzorku
4 stanovništva. Oni koji na primjer nisu se registrirali za glasanje ovdje nisu
5 prijavljeni. Oni koji nisu upareni takođe nisu tu prijavljeni. Zato Vam stalno
6 ponavljam: nemojte koristiti brojke iz 1997. kao apsolutne brojeve.

7 Imamo dva presjeka ovdje: jedan iz 1991. i jedan iz 1997. Dakle, 1991.
8 smo imali određen nacionalni sastav, sad po 1997., i to smo uočili. Ako
9 uspoređujemo pojedine podatke prema općinama navedenim u općini.

10 A sada prelazimo na tablicu 2. Dakle, to "stanovništvo U" i
11 "stanovništvo IZ", to nije isto. Te brojke jednostavno ne mogu biti iste.

12 G. ALEKSIĆ:

13 P: Izvinite. Samo... samo jed... da Vas nešto priupitam. Da li sam Vas
14 ja dobro razumeo? Kad je u pitanju broj iz prve tabele, znači, 376.050 lica,
15 radi se o identifikovanim licima koji su se u ovih 18 opština prijavili za
16 glasanje 1997. godine. A kada je u pitanju broj od 439.601 lice, radi se o svim
17 identifikovanim koji žive u ovih 18 opština ili potiču iz neke od njih bez
18 razlike u kojoj opštini Bosne i Hercegovine ste ih Vi pronašli 1997. godine da
19 su upisani?

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 Jesam Vas dobro razumeo?

2 O: 1997. smo imali ljude koji su se prijavili za glasanje - 1997. - u
3 ovim općinama... u tim općinama.

4 Ako uzmemo primjer Prijedora...

5 P: Ja mislim da će možda...

6 O: ... kod Muslimana imamo veoma mali broj, 397. To je uzorak Muslimana
7 koji su se registrirali za glasanje u Prijedoru na izborima 1997. To je značaj
8 tih pregleda stanovništva 1997. i 1991. Bez obzira na to odatle su, to je prikaz
9 brojke Muslimana koji su se prijavili za glasanje 1997. - 397.

10 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Možemo li pogledati sljedeću
11 stranicu, gdje se vidi općina Prijedor?

12 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] Tablica na strani 38.

13 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Gospođo svjedokinjo, objasnite nam,
14 molim Vas, sve ove brojke koje vidimo ovdje vezane za Prijedor u skladu s ovim
15 Vašim objašnjenjem.

16 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] Tablica 2 je nešto složenija. Ovdje
17 gledamo općinu porijekla. Svi koji su na popisu stanovništva registrirano u
18 Prijedoru... Mi smo 1997. utvrdili da je bilo 49.019 Muslimana u svim raznim
19 vrstama općina. 49.019.

20 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Dakle, to su ljudi koji žive u
21 Prijedoru ili žive negdje drugdje u Bosni i Hercegovini, ali koji potiču iz

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 Prijedora, koji su u Prijedoru bili 1991.

2 GĐA SVEDOK: /prevod engleskog transkripta: "Da, da."/

3 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Hvala. Dakle, njih je 49.000.

4 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] Tako je, u Prijedoru ili negdje drugdje u
5 Bosni ili izvan zemlje, ako se radi o izbjeglici.

6 Ovo je longitudinalni karakter ove statistike. Toliko i toliko ih je
7 bilo u popisu glasača iz Prijedora 1991. na raznim mjestima.

8 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Zamolit ću da mi objasnite i druge
9 brojke.

10 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] Dakle, ovo je ukupno stanovništvo.
11 Oprostite, ja sam govorila o muslimanskom stanovništvu, ali zapravo se radilo o
12 ukupnom broju stanovništva. Sljedeći stupac je muslimansko stanovništvo. Prve
13 tri kolone - to je ukupno stanovništvo identificirano 1997., sve nacionalne
14 grupe. U sljedeća tri stupca je muslimansko stanovništvo identificirano 1997.

15 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] Tri prva stupca je ukupni broj
16 stanovnika...

17 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] Prijedora, svih nacionalnosti.

18 SUDIJA DELVOIE: [simultani prevod] A ovaj broj od 21.964? Šta je to?

19 GĐA SVEDOK: [simultani prevod] To su izbjeglice i prognanici među njima.

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 A zatim imamo postotak... postotak izbjeglica svih nacionalnosti.

2 Sljedeće tri kolone, to su ista takva podjela, ali se odnosi samo na
3 Muslimane. Njih je bilo 19.658, Muslimana iz Prijedora, po popisu 1991., koji su
4 identificirani na raznim mjestima. I od tih 19.658, 19.290 je među izbjeglicama
5 i prognanicima, što je 98,1%.

6 I to objašnjava onaj mali broj u tablici jedan, broja Muslimana koji su
7 se u Prijedoru registrirali za izbore 1997.

8 Tu, dakle, imamo dvije potpuno različite brojke vezane za stanovništvo.
9 Ne možemo ih uspoređivati i reći da postoje nedosljednosti jer su brojke
10 različite prirode. Jedna nam govori o jednoj stvari, a druga o drugoj. Tablica 1
11 govori o nacionalnom sastavu identificiranog 1991. i 1997. Tablica 2 ima drugu
12 namjeru. Ona nam pokazuje koliko je osoba, relativno govoreći, u postocima, bilo
13 među prognanicima i izbjeglicama 1997., 1998. Dakle, 1997., 1998. oni i dalje ne
14 žive u mjestu boravka na kojem su stanovali 1991.

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1 O tom se radi.

2 Dvije različite tablice.

3 G. ALEKSIĆ:

4 P: Ja sam razumeo šta ste Vi rekli, ali hajte da pogledamo tablicu 1S.

5 To je strana 37 na srpskom; strana 36 na engleskom.

6 Znači, i u prvo redu, peta kolona, kaže se: "Uzorak stanovništva 1997.

7 godine..." Pa se kaže da Srbi... Srba ima 271.209.

8 Jeste pronašli to?

9 O: Mislim da Vi govorite o cjelokupnom području. 271.209. To je za

10 cijelo područje. Da.

11 P: Da. Izvinite ako sam bio neprecizan. Da.

12 E sad, tabela 2S - to je strana 39... odnosno, neće biti 39... To je 45,

13 biće! Izvinite. Na engleskom... e, da.

14 E sad, znači, onda opet za celokupno područje - prvi red, četvrta kolona

15 - se kaže: "Srpsko stanovništvo identifikovano 1997. godine. Svi." Kaže se

16 216.009.

17 O: Ponovo uspoređujete stvari koje se ne mogu uspoređivati. Radi se o

18 dva različita stanovništva. Ova brojka od 216.000 je prema općini porijekla, za

19 područje koje smo proučavali, a koji su zatečeni bilo gdje, ili u Bosni, ili

20 izvan nje. To je različito od ove prve brojke od 271.000, koja nam navodi broj

21 Srba koji se nalaze u tom području.

22 Razlika između ljudi koji su "u području" i koji su "iz nekog područja".

23 To ne možemo uspoređivati jer je to pogrešno.

24 Migracije su složeni fenomen. Ljudi migriraju počevši od toga što kreću

25 iz svoga mjesta odakle su, odlaze preko različitih mjesta, ostaju na ko zna

26

27

28

29

30

1 kojim mjestima. Migracija je multidimenzionalni proces i to se vidi u našoj
2 statistici.

3 P: Verujem da je multidimenzionalni proces, ali mi smo ovde navikli
4 nekim drugim stvarima da se bavimo, pa shvatite da su nam potrebna neka
5 pojašnjenja.

6 'Ajte još na trenutak da se vratimo na tabelu 1S. To je srpske 37.;
7 engleska je 36. strana. I zanima me ovaj neki pronc... procenti me zanimaju.

8 Znači, Vi ste rekli, znači, da su 1991. godine Srbi činili 44,7% ukupnog
9 stanovništva... da... punoletnog, da... pre 1980. godine, a 1997. godine je taj
10 procenat 72,1, je li tako?

11 E sad, molim Vas da nam objasnite, pošto, po mom viđenju, znači, udeo
12 Srba se povećao za 27,4%, a ne za 61,3, ako govorimo o udelima. Pa, možda je
13 Vama smešno, ali ovaj... verujte, ja sam od matematike pobeđo pre... davno,
14 davno, pa... Možete objasniti?

15 O: Možda je veći za ovaj broj postotaka koji ste spomenuli, ali to nije
16 izraz ukupne promjene u postocima.

17 Tih 61,3 je tzv. relativna razlika. Dakle, ako se uzme apsolutna razlika
18 između 44,7 i 72,1 i zatim se ta razlika podijeli sa onih izvornih 44,7, onda
19 dobijete promjenu u postocima.

20 Mislím da je jedan od vještaka Obrane pokrenuo to pitanje i on je isto
21 bio zbunjen zbog toga. Ali treba se paziti! Povećanje ili smanjenje izraženo u
22 apsolutnim vrijednostima postotaka je pogrešan način mjerenja. To ne prikazuje

23
24
25
26
27
28
29
30

1 stvarni karakter promjene. Moram Vas razočarati, ali statistički, moja mjerenja
2 su točna, a Vaša nisu.

3 P: Sreća da se bavim nečim drugim u životu, a ne statistikom. Šalim se,
4 naravno.

5 Ovako... samo... Hajte da započnemo... Imam nekoliko pitanja u vezi sa
6 interno raseljenim licima koje Vi pominjete u svojim izveštajima, a i danas ste
7 nešto tokom direktnog ispitivanja pomenuli.

8 Ovo je izveštaj *Milošević*, znači, osnovni izveštaj. Vi na strani 8,
9 treći paragraf srpske, odnosno strana 7, poslednji paragraf engleske verzije,
10 kažete da treba imati u vidu da su Vaše definicije interno raseljenih lica i
11 izbegli...izbeglica statističke, a ne pravne.

12 I to ste danas pomenuli. Da li možete da mi ponovite tu str...
13 statističku, odnosno Vašu definiciju pojma "interno raseljenih lica" i
14 "izbeglica"?

15 O: Kao što sam već ranije rekla, mi smo uspoređivali mjesta gdje su
16 ljudi stanovali 1991. i u vrijeme izbora, što se moglo vidjeti u popisu birača u
17 varijabli koja je definirana kao općina registracije.

18 Postoji pravna definicija "prognanika" ili "izbjeglice", prema kojoj je
19 uključen i strah koji je osoba osjetila zbog progona, uključujući progone po
20 nacionalnoj, vjerskoj, jezično i sličnoj osnovi. Pravne definicije koje koriste
21 organizacije kao UNHCR i vlade kada registriraju ljude kao prognanike ili
22 izbjeglice. Naime, da bi čovjek uopće bio registriran, mora ispuniti određene

23
24
25
26
27
28
29
30

1 pravne elemente, na primjer to postajanje bojazni od progona. I pod tim uvjetima
2 osoba ima pravu na financijsku pomoć, materijalnu, smještaj, itd.

3 Mi, naravno, se nismo mogli koristiti tom vrstom definicije jer se ona
4 ne može naći u našim podacima i, zapravo, mislim da nam nije bilo u potpunosti
5 na raspolaganju - ni nama, ni UNHCR, ni vladi Bosne i Hercegovine. Mi smo
6 koristili statističku definiciju, a to je usporedba mjesta boravka 1991. i
7 1997., općina boravka u obadva slučaja. Ako je došlo do razlike 1997. u odnosu
8 na 1991., mi smo pretpostavili... prihvatili takav slučaj kao da se radi o
9 prognaniku. A ako je neko u Bosni 1991., a 1997. ako je izvan Bosne, to su
10 izbjeglice. Ovo prije su bili prognanici.

11 Dakle, za izbjeglice postoji pravna definicija, prema kojoj je to osoba
12 koja je otišla iz svoje zemlje, preselila se u neku drugu zemlju, ne živi više
13 gdje je izvorno stanovao.

14 Dakle, mi se nismo koristili pravnim, nego statističkim definicijama.

15 G. ALEKSIĆ: Časni Sude, imamo još koji minut, ali imajući u vidu da bih
16 ja prešao na još jednu temu i da pogledam transkript, možda ću, ovaj... svoja
17 pitanja nekako znatno redukovati.

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 Ako možemo da završimo, pa ću ja nastaviti sutra.

2 SUDIJA HALL: [simultani prevod] U redu. Prekidamo s radom do sutra u
3 9.00 ujutru.

4 [Pretnosno veće i sekretar se savetuju]

5 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Želim podsjetiti zastupnike da ćemo
6 sutra raditi produženo. U ovu ćemo se sudnicu vratiti na zasjedanje od 2.30 do
7 4.00 poslijepodne.

8 [Pretnosno veće i sekretar se savetuju]

9 SUDIJA HALL: [simultani prevod] Gospodine Aleksiću, koliko očekujete da
10 će Vam vremena biti potrebno sutra nakon nastavka?

11 G. ALEKSIĆ: Časni Sude, hajte da kažem još sat vremena, ali zaista nisam
12 siguran. Možda bude i manje.

13 SUDIJA HALL: [simultani prevod] U redu.

14 SUDSKI SLUŽBENIK: [simultani prevod] Ustanite, molim.

15 ... Sednica završena u 13.47h.

16 Nastavak zakazan za četvrtak,

17 07.10.2010. u 09.00h.

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30